Ljubljanski Zvon
Leposloven in znanstven list.

Štev. 2. V Ljubljani 1. februvarija 1889. Leto IX.

List iz kronike Zajčke.

Legenda.

Slavni svetec v blaženstvu nebeškem,
Kartuzjancev oče, sveti Bruno!
Ki rodil si nas v dolini pusti,
Tam v Šartréški nas rodil dolini;
Ki razgrinjaš i nad nami plašč svoj,
Zbranimi tu v samostanu Zajčkem:
Ne zaméri, oče, ne zaméri,
Da ti sin tvoj, stari Marijófil" —
Kloštrov tvojih bivši" prej nadzornik,
A zdaj prior v domu tém nevredni —
Piše danes v kroniko té vrste,
Pergaménu da izroča zgodbo,
Zgodbo, ki bo žálila te morda.

Trideset je let že palo v večnost,
Trideset od tistih dób lét dolgih!
Dan jesenski bil je tópel, krasen,
Ko priromam tu pred klošter Zajčki,
Razoglav pred samostan priromam.
Palico sem potno držal v desni,
A v levici sveti rožni venec.
Tik pred cerkvoj obstojí mi noga.
Prag prestopim, v cerkvi sem prekrasni.
Hiša božja prazna, osaméla!
V refektórij grem; tam bodo bratje.
Na stežaj so vrata vánj odprta,
Od obeda še šibé se mize,
A v dvorani ni je duše žive!
Po hodníkih samcat stopam dolgih,
Prazna céla vsaka, vse je tiho,
Le korakov mojih jék se sliši;
Med zidovjem čudno to odméva!
S stén obrazi gledajo me resni,
Radovédno váme zró podobe:
Slike stare priorjev pokojnih,
Slike stare dobrotnikov Zajčkih.
Grôza skoro me obide rahla.
Sám ne vém, kak dolgo tod sem blódil:
Stoj, pri tléh, tam v koridoru temnem
Vrata najdem le na pól priprta,
Iz dvorane govor, hrum in petje!
Tihotapim k durim tém po prstih,
Slušam, slušam — to rečí so divne!
Hrum potihne, čuj, glas vísok pôje:

»Iz raznih krajev, časov
Do stropa knjig leží,
A jaz med vsemi ljubim
Tam zvezek poezij.«

»Kaj sta Horác in Píndar?
Kaj Sappho in Ovíd!
Tam v mojo knjigo višji
Pesniški duh je vlít!

»Če sladka me vsebina
Zanêse pod nebó,
Še jaz bi menda ódo
Zapél tačas lehkó!« . . .

Aj, očetje so v — biblijotéki?!
Čul sem že o učenjakih Zajčkih . . .
Torej res! . . .

Brat drug že se oglaša:

»A moj folijánt je tam stari!
Iž njega rad čitam vsegdár;
Čas létnico zglódal mu davno,
Pozábil že se je — tiskár.«

»Če pisca ideje globôke
Premišljam do pôzne noči,
Vsa čuda priroda mi jasno
Razgrne tačas pred očmí! . . .

Bás resnôben zdaj za tém zapôje,
Da dvorana vsa bobní od jeka
In zidovje nad menoj se trese:

»Resníce že dolgo sem ískal zamán,
Premêtal neštete sem liste;
V tej knjižnici našel pa zdaj še vsak dan
V vseh knjigah resnice sem čiste!«. . .

Tu veselo zazvenčé kozarci!
Odprem vrata, vstopim in pozdravim:
»Mementote mori!« . . . .

Klet prekrasna!
Klet prostrana me objame hladna!
A v sredini sodov velikanskih
Tu sedijo patres kartuzjanci
Okrog mize hrastove ogromne;
Čašo v roki vsak drží penečo . . . .
»Bratje dragi, dominus vobiscum!
Tukaj torej knjižnica je vaša? —
Po ukazu strogem iz Chartreuse-a
Prišel k vam je brat vaš Marijófil,
Da pregleda samostan vaš Zajčki,
Da napredek vidi v učenosti,
Ki izvira v knjižnici vam toti« . . . .

S težkim srcem pisal té sem vrste,
S težkim srcem to beležil zgodbo.
Ti Spasitelj križani na pultu,
Ti na steni, Mater Dolorosa!
Vídva sta mi priči, kak nerado
Teklo danes mi peró je gósje.
Ali grešni mènih Marijófil,
Ki osível je pišóč to knjigo,
Kroniko o samostanu Zajčkem,
On ni mogel in ni smel drugače!
Kajti res je res. Resníco sámo
Vselej píši vestni zgodovinar!
Ne na levo gledaj, ne na desno,
Kaj vrstníki porekó, ne baraj!
Kaj potomci porekó, ne maraj! —
In zató ne bodeš pač zaméril,
Da je pisal sin tvoj Marijófil
V knjigo toto danes zgodbo čudno,
Ki vršila se je v Zajcu lépem,
Ko smo šteli leto. tisoč petsto
Šestdeset in štiri še po Kristu —,
Oh, saj vém, da bodeš mi odpústil,
V slavi rajski, oče Bruno! Amen.

Gorázd.

Madrigali.

1.

Na skalni breg je mórje me zaneslo,
Razbita je ljubezni moje barka,
Zdrobljeni jámbori so nje in vêslo . . .
Život sem gôli rešil — ali v nago
Življenje moje upanja ni žarka,
Le kès rosí mi lice z grênko srago.
Kakó je lep bil svet mi, ko sem ljubil,
Kakó bil blag je, mil mi — nične sanje!
Ko sem prebudil se in vse izgubil,
Grohoče divje še se — klevetánje!

2.

Osamljena kot Filoktét si, duša,
Odjádrali so, kar ti jih je v rôdi,
In silnih bôlij vzdih le mórje sluša —
Za svojo zvezdo vsak po zemlji hodi,
Pustí sobrata v zdvoja temni nôči,
Če v kratke slè objem ga sreča vodi:
Vetrovom tuje upanje izrôči,
Srcé, zaupaj samosvoji môči!

Ranko.

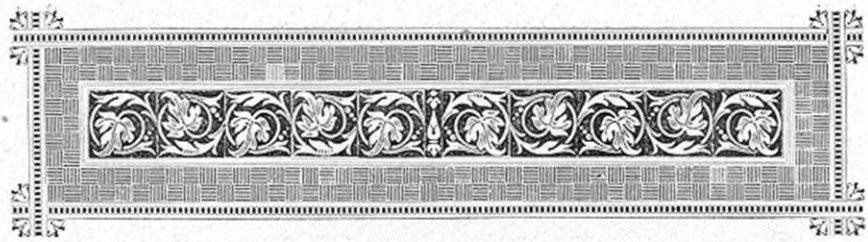

„Rošlin in Vrjanko.“

Povest.

Spisal **Janko Kersnik.**

III.

V dobrem tednu je bil doktor Božan takó domač pri Lukičevih, kakor bi ne bil nikdar bival drugod, nego med njimi. Prijateljstvo s Pavlom, majorjevo odkrito in jasno vedenje, skrita, a Vidu dobro poznata koketnost majorkina in svoja sigurnost — vse to je storilo, da so ga drugi imeli skoro, kot zdavnaj svojega, in da se je zdelo tudi njemu, kakor bi bil že pred leti dospel semkaj ljubeznivo vzprejet in vedno takó gojen in držan.

»Kaj bomo pa danes?« povpraševal je major redno pri zajutreku, ako nista bila mlada prijatelja že na vse jutro odšla ali odjahala na lov ali v mesto, ali k bližnjim znancem; in kar sta nasvetovala Pavel ali Vid, zgodilo se je. Majorja je mučil dolgčas, ako njiju ni bilo domá, in takó ni zapazil, da je bila Lorica tedaj tudi nekako zamišljena in čmerna. Znal je, da je mladima gospodoma časih ljubše, da ju pušča samá; zató se jima za daljše izlete ni družil; a kadar se mu je zdelo, da jima bode prav takó, šel je ž njima, in če je bilo le umestno, šla je tudi gospá Lorica, ki se nikdar ni ustavljala.

Domá pri obedu in potem pri smodkah in tobaku pa so rešetali vse, kar more zanimati ljudi njih vrste in izobraženja in dasi je Ivo časih umolknil strmèč ob nazorih, ki jih je čul tu in tam iz Vidovih ali Pavlovih ust, in ga je neprijetno zadelo to in óno, ali pa je glasno oporekal in se malone ujezil, vender je vselej zmagoval tisti čudni čut, ki ga je obradostil, ko je gledal svojega Pavla.

Majorka je obično rekala: »Jaz ne umévam vaših razgovorov!« Ali kadar se je besedovanje bolj razžívilo, posegla je rada vmes s kakim navidezno najivnim vprašanjem, in poredno namežikávala sedaj jednemu, sedaj drugemu. Vid je ujel marsikaterega teh pogledov.

Takó so jim tekli dnevi.

A če ni bilo druzega početi popóludne ali obično zvečer, krenila sta prijatelja rada v krčmo pred mostom in v zadnjem času morda še tem rajša, odkar se je vrnila domóv krčmarjeva hčerka, ki je bila prej nekoliko mesecev pri omoženi sestri na Gorenjskem. Vodétova Mánica se je nosila gosposki, kajti oče, kmetsk ali jako podjeten in imovit gospodar, védel je, da ji bode lehko štel kàj več dóte, zato jo je bil dal v mesto izobraževat; domá je sicer morala opravljati vsa hišna dela, a glavno področje njeno je bilo kuhinja in postrežba, kadar so prihajali boljši gostje. Teh ni bilo treba pogrešati. Iz sosednega mesta in z bližnjih večjih posestev se je oglašala mnogokrat gospôda, in marsikaterikrat je prišel tudi kdo, ki ni hotel samó počiti tu in pokusiti dobre dolenjske kapljice, katero je točil Vodè, ampak ogledati si želel tudi plavolaso Mánico, ki je veljala daleč na okrog za prihodnjo bogato nevesto. Izpolnila je jedva osemnajsto leto.

Bilo je prav vročega popóludne, ko sta prijatelja dospela na Vodétov vrt, ki se je širil za hišo in kjer so bile pod dvema širokovejastima orehoma postavljene mize poletnim gôstom.

Nista bila samá. Skoro zajedno ž njima je prišlo več gospodov, vsa sodna komisija iz bližnjega mesteca, ki je bila tu nekod v podgórji preiskovala par pretepenih in telesno poškodovanih kmetskih fantov. Sedaj so se hoteli gospodje okrepčati in ohladiti in prisèli so k našima prijateljema.

Pavel je bil že vsem znanec; v sodniku, ki je vodil komisijo, pa je našel doktor Božan nekdanjega, skoro že pozabljenega prijatelja z vseučilišča; sevéda je bil sodnik za več let starejši. Takó je bilo hipno vse zadovoljno in veselo.

»No, gospodičina Mánica, kdaj pride snubáč?« vprašal je sodnik kordijalno, kakor pristaje staremu gostu, in si otiral s čela pot.

»Ej, gospod sodnik, da ne vprašate nikdar kàj druzega!« zavrnila je Mánica na videz razdražena, in hitela pregrinjati mizo z rdečim prtom.

»Ko ga pa še vedno ni —«

»Bo že prišel!« menila je šegavo.

»Kar se še ni, lehko se še zgodí!« zapel je mladi doktor medicine in otepal s klobukom po nadležnih muhah.

»Pri najmanjš' priložnosti! He, he, he!« končal je stari ranocelnik, velik, orjašk mož in zrl okrog, kakov vtisek je napravil njegov banalni dovtip.

Mánica je tekla po vino in mimo hité pošepnila Pavlu:

»Boste li tudi tu sedéli?«

»I, sevéda!« zavrnil je isto takó.

»No, no, le nobenih skrivnostij, Mánica!« klical je sodnik za njó.

»Prijetna deklica!« godrnjal je ranocelnik.

»Zakaj se ne omoží?« pristavil je sodnik.

»Kar se še ni, lehko se še zgodí!« citiral je zopet medicine doktor in lomil orehovo vejo, da bi lože otepal po muhah.

»Pri najmanjš' priložnosti! He, he, he!« grohotal se je zopet ranocelnik hripavo in gledal okoli sebe.

»Čudno naključje, čudno — da se tu zopet srečava!« obrnil se je sodnik k Božanu, ki je bil v tem počasi prižigal smodko. Kakó se ti godí?«

»Kakor vidiš — dobro!« smeje se Vid.

»Zakaj nisi stopil v državno službo?«

»Zadovoljen sem, da tega nisem storil!«

»Hoj, taki ste dandanes gospodje!« pravi ranocelnik in se nasloni z obema komolcema ob mizo, gladèč si dolgo sivo brado. »Kàj ne — svoboda, svoboda — to je geslo vaše!«

Vid se je pazno ozrl v govornika, a Pavel je vzkliknil: »Kaj pa druzega, gospod zdravnik? Ni li to najlepše, svobodnim, neodvisnim biti?«

»He, he, he, Vi lehko govorite; ako Vam vse izpodletí, ali če Vam bodo nagajali, ali če se naveličate druzega pôsla, boste pa tu gôri na očetovem grádu krávice šteli in prodajali, in trs sadili in cvíček pili — he, he, he — gospod pl. Lukič!«

Pavel se je malo zardel in ni védel sprva, kaj bi rekel.

Doktor Božan mu je v tem vzel besedo.

»Kakó si pa mislite to svobodo, to neodvisnost, gospod zdravnik?«

»Svobodo — neodvisnost? I, kakó si pa Vi to mislite?«

»Ne, gospod zdravnik — jaz vprašam!« dejal je Vid resno.

»Pa sedaj vprašam jaz, he, he, he!« hitel je ranocelnik, ki je bil v žeji svoji že preobrnil zapored dva kozarca v grlo.

Vid se je obrnil v stran, kakor bi hotel rêči: »bedak«, a ker so se ostali gostje smijali na glas, nasmehnil se je tudi on.

»Stojte,« oglasi se medicine doktor, ki je govoril vedno počasi in vsako besedo deval na téhtnico; »dovolite, gospod kolega« — pri besedah ‚gospod kolega‘, prikimal je ranocelnik zadovoljno — »dovo-

lite, da jaz odgovorim na Vašem mestu! Vi si mislite svobodo, neodvisnost v praksi takó, da živite hrez skrbí, brez dolžnosti, brez opravíl, da imate svoj poliček vina — vedno dovolj denarja! — Kàj ne — dragi kolega moj, to je tvoja misel!« končal je doktor tikajoč tovariša ter privzdvignil kozarec. »Bog te živi!«

»Bog!« je zvenelo med glasnim smehom v krogu in tudi Vid je privzdvignil čašo, pa za trenutek mu je légel zaničljiv smehljaj na ustni.

»Ta je prava, ljubi moj gospod kolega!« pritrjeval je ranocelnik in posebno poudarjal besedi »gospod kolega«.

»Dà, dà, to bi tudi meni ugajalo!« menil je sodnik. »Kàj ne — Mánica?«

»I, saj ne vém kaj!«

»Že zopet ničesar ne sliši! ‚Ne vidi nìč — ne sliši nìč' —«

Mánica je urejala krožnike, nože in vilice na mizi in v tem je prisédel tudi pisár, ki je bil dospel s komisijo, in dosedaj pazil, da se konji dobro oskrbé; zajedno ž njim je prišel mladi vaški učitelj, vsakdanji gòst v Vodétovi krčmi.

»O, dober večer, gospod profesor!« pozdravil ga je ranocelnik, ki je imel očito privilegij dražiti in zbadati, in se zato nihče ni menil mnogo za njegove besede.

Med obedom, ob katerem se je krepčala vsa komisija, bil je razgovor mirnejši; sukal se je večinoma o težkih telesnih poškodbah, katere so bili gospodje danes preiskovali; ranocelnik je imel sicer véliko besedo, ali kadar je prišel s kakim strokovnim izrazom na dan, poškilèl je skrivaj na »ljubega kolego«, zdravnika doktorja.

Ko so si po končanem obedu prižgali znóva smodke, bili so zopet vedno živahnejši.

Pavel je bil izginil od mize in je stal v kuhinji pri ognjišči póleg Mánice, ki je kuhala še črno kavo za gospôdo na vrtu. Krčmar Vodè je nadzoroval družino v senožéti, mati pa je bila šla iskat sočivja na gredíce, ki so jih imeli na drugem konci hiše; dekla je pospravljala v vêži.

»Vam je li kàj dolgčas, Mánica?« vprašal je Pavel in prižigal v naglici zvito cigareto ob tleči trščíci, vzeti izpod pônve na ognjišči.

»Kaj bi mi bilo dolgčas?« zavrnila je ter iskala posode za kavo.

»Ker ste se na Gorenjskem gotovo dobro imeli! Boljše, nego tu?«

»Skoraj!« dejala je šegavo.

»Oh, vém dà! Kaj imate tu — dela dovolj, in vrhu tega še takó prijetno družbo, kakor danes na vrtu!«

»Vam li ni po volji?« smijala se je Mánica.

»Rajši bi videl, da bi bili samí!«

»Kje ste bili pa včeraj?« zavrnila je ona, da preseče govor na drug predmet.

»Včeraj, včeraj — ej — na Griči!« dejal je on, in skoro bi bilo poznati, da mu vprašanje pri tej priliki ni ugajalo. Utrnil je cigareto ob ognjišči in zrl skozi zatemnelo kuhinjsko okno.

»Oh, tam je mnogo gospodičin!« zasmeje se ona z nekoliko zlobnim náglasom.

»Sevéda jih je! Skoro preveč!« smeje se takisto Pavel.

»Kava je kuhana!« meni Mánica in nalije posodice.

Pavel je gledal njene rmene lasé, ali rekel ni ničesar. Šele, ko je hotela odnesti kavo na vrt, pomólil ji je roko in dejal: »Z Bogom!«

»I, saj še ne odhajate!«

»Pa roko mi dajte!«

Ozrla se je malo vánj, in védeti ni bilo, odseva li zadnji plamen ognja v njenem lici, ali jo je bilo delo razvnelo. Podala mu je pa vender roko.

»Z Bogom, Mánica!« ponovil je on, toda ona ni rekla ničesar.

Družbo na vrtu je našel Pavel v živem prepiru. Sedaj je bilo národno vprašanje na vrsti, in Pavel je takoj spoznal, da so tu navzočni vsi mogoči odstavki od radikalnega Slovana do radikalnega Nemca; in da bi bila družba še povse popolna, pokazal se je zdajci nov gòst, od vseh glasnó in veselo pozdravljen in isto takó odzdravljajoč: ta je bil upravitelj bližnje hribovske fare, gospod T o m a ž; drugače ga nihče ni klical, nì imenoval.

Ker ga bodemo večkrat srečavali v povesti svoji, treba, da se malo natanjčneje seznanimo ž njim. Gospod Tomaž je imel nekaj preko trideset let, majhen, prijaznega, okroglega lica, iz katerega je zrlo dvoje iskrih, modrih očij živo v svet; na témeni so mu bili lasjé že redki, toda vsa zunanjost njegova je bila še mladostna, gibčna, in ako si govoril pol ure ž njim, znal si, da je ta duhovnik veseljak, ki spoštuje pošteno prepričanje vsakoga in čegar razum diči širše obzorje, nego se obično nahaja med sovrstniki njegovimi.

V gospodsko družbo je rad zahajal in po sosednih gradovih so ga bili mladci in starci veseli, kadar je prišel. Zgovoren, dovtipen, pameten in vesel imel je za vsakoga kàj; prav takó je bil sam vsa-

komu nasproti do skrajne meje gostoljuben in pritoževati se mu ni bilo, da nima gôstov; toda zameril je vselej, ako se znanec, mimo njegovega farovža idoč, ni oglasil vsaj za trenutek.

Orjaški sivobradi ranocelnik je gospoda posebno čislal, akoprem ga je časih do dobrega oštel ali celó osmešil; pa gospod Tomaž je imel vedno v kleti kàj izbranega, in zdravnik je poznal vsa vina, ki so bila tam zastopana, in jih je umel ceniti.

Kadar je gospod Štupa — takó se je podpisával namreč naš zdravnik — sedèl trezen ali celó malo vinjen pri Vodétu, in je bilo drugo njegovo notranje orodje od želodca do vránice v rédu, dejal je vselej, če se je govorilo o gospodu Tomažu: »Oh, to je pameten — far!« Ako je pa večer prej prebil veselo v Tomaževem farovži in druzega dopóludne popravljal svoj notranji život s kislimi jétricami in najkislejšim cvíčkom, katerega je imel Vodè, potem si je sezal v svoje redke sive lasé in vzdihoval: »Oh, to je preklet — far!«

Ko je torej vstopil gospod Tomaž, oveselili so se ga vsi; posebno pa Vid; kajti ožja rojaka sta bila, tudi Tomaž s Štajerskega domá, in srednje šole sta končala skupaj. Odkar je užival Božan gostoljubje na Dvoru, videla sta se bila že nekolikokrat.

»Kakor nalašč! Kakor bi Vas bili klicali!« Gospod Tomaž — sedaj boste Vi sodili! Pa ne gremo še! Kavo le spravite!« vpil je Štupa in gladil namizni prtič póleg sebe, vabèč duhovnika, naj séde tija. A ta je šel med sodnika in Vida.

»Prepirate se, kàj ne?« vprašal je dobrovoljno.

»Kolega moj se uri v slabih dovtipih,« omeni medicine doktor.

»Slabi dovtipi, slabi dovtipi! Kaj je to? Jaz pravim, da je vse to nepotrebno, ti politični bôji, ti shodi volilcev, to vpitje in kričanje: jaz sem Slovenec, živio Slovenci, in —«

»Stráni z Nemci! Kàj ne?« oglasi se porogljivo medicinec.

»Dà — dà, in z nemškutarji! He, he, he«, hití kirurg.

»Oprostite, gospod Štupa — Vi ste — nemškutar!« deje duhovnik.

»No, no, to se pravi, Vi me poznate! Jaz se tej novi slovenščini nisem učil! Prestar sem —«

»Pojdite, pojdite, gospod Štupa! Vaš kolega tu, gospod doktor, umeje in piše popolnoma pravilno slovenski, dasi je — Nemec!«

»Dà — Nemec!« pritrdi odločno óni.

»Ka-aj — Nem — — no, bodisi!« deje resignirano ranocelnik, ali videlo se je, da je le zarad višjega dostojanstva tovariša svojega požrl drugo besedo, ki mu je bila na jeziku.

»Gospodje, bokal je prazen!« omeni gospod Tomaž. »Mánica, gospodičina Mánica!«

»No, ta bode lepa!« brenčal je ranocelnik, a vender zadovoljen naslonil se ob mizo.

Vid se je bil ves čas zlobno smehljal, ali zinil ni nobene besede. Sedaj stoprav v trenutnem molku, ki je nastal, ko je postavila Mánica bokal starine na mizo, posegel je v razgovor:

»Védi, Tomaž! Menili smo se o bodočnosti našega národa in o realnih nádejah, ki so nam tu mogoče: o književnosti, o blagostanji svojem — skratka o tem, kaj moramo in česa nam je smeti pričakovati – kakó daleč nam je smeti iztezati roko, da se nam ne poreče: šovinisti ste in sanjači! In tu trdi gospod doktor, ki pravi, da je Nemec, da nam ni rešitve! Prej ali slej izginemo brez sledú, in óni bastardirani rod, ki vzrase iz spojenja nemškega in slovenskega življa tu na naših tleh, bode le pričal o večnem prirodnem zakonu, da je takšno spojenje namen, nalog, pogòj obstanku, ohranitvi in razvitku vsega življenja!«

»Z gospodom Tomažem sva že govorila o tem!« pridèl je mirno medicinec.

»Gospodje — kaj je to, izpijte — izpijte — tu imamo boljšega!« silil je gospod Tomaž.

»Prav takó!« pritrdil je sodnik; »kaj bi se spajali — rajši se napajajmo!«

»O joj!« viknil je Pavel in udaril z dlanjó po mizi!

»Bravo, bravissimo!« klical je Štupa, »he, he, he, to je izvrstno! Bog živi gospoda sodnika!«

Ostal je in držal preko mize kozarec, ob kateri so jeli vsi trkati.

»Kilav dovtip!« šepnil je učitelj sosedu pisárju, a oba sta potem klicala: »Bog živi!«

»No — Vid — ali ne boš izpil? Tu imamo že druzega!« silil je Tomaž.

Doktor Božan se je udal. Imel je sprva nekaj hudobnega na jeziku, toda ugledavši vse vesele obraze okrog sebe, ne izvzemši medicinčevega, storil je kakor drugi in izpraznil kozarec zlate staríne.

»Glej ga, glej,« klical je zopet gospod Tomaž, »ali ne poješ več? Čakaj, kaka je pa tista studentovska, ki si jo napravil še v mladih letih? Oj, stoj, ko smo še Vodníka in Preširna čitali — — tedaj si ti popéval:

Menišec bil je nekdaj mlad,
Ki pel je rad in pil je rad,
In živel dobre volje.

Postaral se je, osivel,
Pil vedno še je, vedno pel,
Bil vedno boljše volje.

Pa ko je bela smrt prišla,
Dejal je: »Oh, tam bomo ga,
Tam bomo zlate volje!«

Tomaž je pel s prijetnim svojim glasom in ves zbor je pritisnil za njim. To je bil pa le početek in za tem se je vrstila pesem za pesmijo — — —

Pozno v mráku je bilo, ko so mestni gospodje sédali na voz; imeli so vina in petja dovolj in Štupa, ki se je zadnji pomašil na svoj sédež, ječal je malodušno: »Joj, joj, jutri, kaj bode jutri?« — — —

Pavel je vabil duhovnika, naj gre ž njima v grad; saj mu ni bilo preodrók. Tomaž je privolil. Ko so odhajali, ujel je Pavel še jedenkrat Mánico za roko, Tomaž pa to zapazivši je vzkliknil v šali pretèč: »Ohá, ohá, stojte!«

IV.

V grádu so bili po večerji vsi dolgo skupaj v biblijoteki. Tud gospod Tomaž je ostal; domóv je imel kake tri četrti ure hodá, in pred polunočjo se mu ni nikdar mudilo.

Vid je bil nekako nezadovoljen nocoj; o popoludánski družbi do sedaj ni bilo mnogo govora, šele ko so v biblijoteki jeli pušiti, izprožil je Pavel misel nánjo. Majorju so bili vsi gospodje znani in s smehom je le povprašal:

»I, kaj pa gospod Štupa? Ali je bil pijan?«

»Ej, gospod major« — omenil je doktor Božan, »nam se tam zunaj v tujini, na Dunaji venderle bolje godí; če pomislim — ta družba tukaj, in pa tam, kakó imam tam lehko na izbiro — pametne, trezne ljudi, rojake sevéda, s srcem — z oduševljenjem — tu na deželi pa ste vezani na vsakoga, kdor vam slučajno pride v bližino!«

»Prav takó; toda tam imate boljše ljudi izmed naših — drugi bi morali poginiti, in kar imate slabših, s temi itak ne občujete!«

»In mi mérimo domače odnošaje« — —

»Po kopitu, ki si ga v svojih večernih shodih ustvarjate in rezljate!« smijal se je major.

»Pa oduševljenejši ljudje so vender tam zunaj!« vrgel je Pavel vmes, katerega lice je gorelo še od popoludánskega vina.

»Oh, gotovo, kar vas je mladičev!« dejal je oče njegov z dobrohotno ironijo. »Vi popravljate in preosnavljate svet, vi, nádeja naša! In kadar se vam vidi potrebno, poseči v časa kolo, ali rdečo črto zapisati v knjigo zgodovine, tedaj napravite — komêrs — kàj ne, in potem imenujete par častnih družabnikov, in če treba, jim čez štirinajst dnij to čast zopet vzamete. Ali ni res takó, gospod Tomaž?«

Ta se je glasnó smijal tem bolj, ko je videl, da se Pavel jezí.

»In vender smo le mi tisti, ki bi dali vse — vse, zadnjo kapljo krví za národ svoj!« vzkliknil je ognjevito mladi dijak.

»Pavel, Pavel!« šepnila je gospá Lorica, »ne razburjaj se takó!«

»Jaz sem Hrvat in Avstrijec!« dejal je major resno; »v teh mejah se suče izpovédanje moje.«

»In jaz sem Slovan, samó, jedino le Slovan,« kričal je Pavel.

»Uči se, potem bodi, kar hočeš!« zavrnil je major hladnokrvno, ali takoj mu je bilo skoro žàl, in dejal je mehko: »No, saj učiš se — toda pameten bodi, pameten!«

»Oh, tu tičí vse! Gospod major, tu smo na pravem mestu!« hitel je Vid; »pamet, pamet! Kaj menite, da ta sodnik, s katerim smo pili danes skupaj, da nì pameten? Toda kje je njegovo oduševljenje za národni naš napredek? Sedaj je uradnik — hvala Bogú — da je še samec, sicer bi se še diplomatičneje stiskal in ključil. In vzemite nasproti mu ónega doktorja zdravnika, ki pravi, da je — Nemec. Kakó odločno to trdi, kakó ponosen je na to, in vsi vémo, da je malo nemške sókrvce v njem! In pa napósled ta ranocelnik — Štupa! Ta petrefakt iz starih kranjskih časov! Glej, Tomaž, hotel sem danes znóva izprožiti resen pogovor, ko si prišel ti; a ti si ga sam preprečil — in kako zadovoljni so bili vsi, razven tistega — Nemca! In sedaj bi tudi sam dejal: res je, res je — ni je nádeje, ni ga upanja za nas! Danes dve sto lét ne bode Slovenca več na svetu!«

»A Slovan bode tu!« kričal je Pavel.

»Da bi bil! Ali tu bode nemški živelj gospodaril!«

»Ta je hud pesimist, gospá milostiva!« obrnil se je gospod Tomaž k majorki.

»Oh, pustite takóv pogovor!« pritrdila je ona; »povédite rajši, kaj ste danes novega pozvédeli od mestnih gospodov.«

»Dà, dà, čudna je naša mladina!« dejal je stari Lukič skoro bolj záse, in puhal góste oblake izpred sebe.

»Preobračati hoče, kakor je to vselej bilo in bode — preobračati,« povzel je zopet Tomaž besedo; »pa moči nima — in védite, kaj je njeno znamenje? Površnost, grozna površnost! Oprostite, gospod Pavel!«

»In rêči še: vére nima!« smijal se je porogljivo doktor Božan.

»Dà, dà, to je hotel rêči gospod Tomaž!« pritrjeval je Pavel zadovoljno.

»To se mi niti vredno ne zdi izgovoriti, ker sem prepričan o tem, gospôda!« zavrnil je duhovnik resno.

»Jaz je nimam!« reče še Pavel, toda major se s strogim licem obrne vánj:

»Mòlči. Pavel!«

»Gospodje, čaj je pripravljen!« dejala je gospá Lorica.

In — se je li vsak zbal daljšega jednakega pogovora, ali je resna beseda majorjeva vplivala, ali pak so hoteli ustreči želji majorkini — menili so se sedaj le še o sodni komisiji, koliko so izpili, kakó se je vêdel ranocelnik, in ko je Pavel celó dvakrat začel govoriti o Mánici, zapretila mu je majorka šaljivo s prstom: »Ti, Pavel, ti ne boš hodil mnogo k Vodétovim!«

»Naj hodi rajši na Grič — gospá milostiva!« menil je Božan.

»Oh, tija pa menda Vas vlečejo tiste očí — guvernantine!«

»Ne, ne, vérujte mi!«

»Oj, to stvar moram pa jaz jedenkrat malo poinspicirati!« zasmijal se je gospod Tomaž . . .

Ločili so se — Vid pa je hotel duhovnika še nekoliko spremiti. Noč je bila tako jasna, vabeča.

Šla sta nekaj časa ob Krki, potem pa zavila v stran na pogorski kolovòz.

»Vid«, dejal je hipno duhovnik, »ali res ne věruješ ničesar?«

»Sem li to dejal?«

»Raz lice sem ti čital!«

»Ne, ti me nisi umel! Jaz vérujem, da je nad nami božje bitje . . .«

»In druzega nič?«

»Posledice si izvôli in izbêri, kakor hočeš! Jaz ti vse pustim, kar vi učite — toda jaz ne vérujem!«

»V Bogá vender, to si dejal!«

»Dà, toda s tem ti bodi dovolj!«

»Ne more, ne sme biti dovolj! — Kaj misliš o duši, o večnem življenji?«

»Pústi me, prijatelj!«

V duhovniku je sedaj vse kipelo; navzlic vsemu svojemu ravnanju, ki se je marsikomu njegovih tovarišev zdelo posvetno in morda nepravilno, bil je oduševljen za véro in svoj poklic; in sedaj se ga je lotila še vroča želja, temu nasprotniku priti do živega, do konca, kjer ne bode mogel več dalje.

»Zakaj?« dejal je na videz mirno, »jaz bi le rad zvédel, kaj devate vi, ki studirate tam zunaj, ki pijete učenost védroma, kaj devate vi na óno mesto v srci, kjer je nekdaj stal zlati uk naših mater, trdna véra z vsemi tolažíli, kakor jih ima le ôna. Ako si vrgel véro in vse njene pripadke čez plot, kaj si dèl na njeno mesto?«

Doktor je sprva malo osupel, a potem lehko nasmehnivši se dejal: »Ti li nisem dejal, da vérujem v Bogá, v božje brezkončno, večno bitje? Da se nam to bitje razodeva v vsem življenji, v vseh prirodinih pojavih, v vekovitem zakonu, ki vlada svetu! Vse to je večno, vse te proste snoví, čas, prostor, svet — vse — in časne so le prikazni, ti pojavi stvarstva, kakor jih gledamo, čutimo, kakor smo samí!«

»Oh, oh, Vid!« vzkliknil je duhovnik.

.Kakor hočeš!«

»In kaj je nasledek vsega? Odkod jemlješ potem napótek pošteno živeti, storiti to, kar je dobro, várovati se — greha, no, ne greha, tega ne poznate — reciva — hudodelstva?«

»Ha ha, le rêci: pléna, tatvíne, razkóšnosti, ali kar hočeš!« smijal se je Božan.

»Dà, dà, takó je!«

»Tudi to je ustanovíčeno v prirodinih zakonih. Kakor je zôrel človek v milijonih in milijonih lét do denašnje dušne visočine, takó so zoréli ž njim kot pogòj obstanka njegovega óni zakoni, ki urejajo medsebojno življenje — vse gôle posledice bôja za obstanek.«

»In vse to ti takó trdno věruješ, da si zavrgel vse drugo, kar ti je ostalo iz mladih let — celó máterino molitev?«

»Ne bodi siten — dragi moj! Povédal sem ti že!«

Tomažu je rasla srčnost, uvidevšemu, da je prijatelju nekaj neprijetno.

»In kaj pa — Vid — dovoljuj še jedno, potem ne govorim dalje! Kaka tolažíla imaš v stiskah, v nesreči, kadar si sam s srcem svojim — če mi je pač smeti takó rêči?«

»Razum svoj in zavest, da moram izpolniti svoj tek — takó ali takó!«

»Torej se ne braniš niti udarcev?«

»Kaj bi ne? Celó pes se jih brani!«

»Pa potem, potem — po smrti . . .?«

»Tomaž, pustiva to — drugikrat — če hočeš!«

»Ne, ne, dragi moj, le jedno mi še povej! Kadar boš na smrtni postelji, bolan, sam, brez nádeje, da ozdraviš, in pri vsi zavésti — kaj boš storil? Se boš li izpovédal?«

Obstala sta na razpotji; na desno je tekla steza proti Tomaževi fari, na levo krajša pot nazaj na Dvor.

»Lehko noč, Tomaž!« dejal je doktor.

»Čakaj, govôri odkrito!« silil je duhovnik prijazno in skoro malomarno, kakor je to najumestneje, kadar treba izvabiti kočljivo izpóved.

Božan je bil nenadoma jako resen.

»Ne vém!« rekel je počasi, in ponovil: »Ne vém! Človek je tedaj — slab — slab! — Pa sedaj imaš menda dovolj?« pristavil je.

Preko duhovnikovega lica je šinila neka tiha zadovoljnost in pritrdil je:

»Dà — dovolj — bodi dovolj! Lehko noč!«

Dôli v globokem kolovózu je Vid jeden pot postál in udaril z lehko šibico, ki jo je vihtíl v roki, po rdeči prsti ob brégu.

»Neumnost!« siknil je med zobmí.

(Dalje prihodnjič)

Popravek. Na 10. str. 1. št. v 17. in 19. vrsti spodaj naj se namesto besede »Ano« obakrat postavi »Zorko«.

Levstik.

Berilo **Jos. Stritarja** v »Slovenskem klubu« na Dunaji

(Konec.)

Minila so leta. Jaz sem bival na Dunaji, Levstik v Ljubljani. Želja, toliko časa gojena in premagovana, premagala me je napósled, želja, videti domovino svojo, sosebno pa videti Levstika! Čudno se vam bode zdelo, a vender je res: Z večjim hrepenenjem ne hití mladenič dragi svoji naproti, kakor jaz svojemu Levstiku! Ko izstopim, pridem na kolodvor, oziram se po množici zbrani, nič Levstika! Kako je to mogoče! Saj sem mu vender pisal, naznanil dan in uro prihoda svojega! Gotovo je bolan!

Žalosten se napotim sam proti mestu. Ko sem šel nekaj korakov, kar ga ugledam, ki koraka počasi proti meni. Hladán pozdrav! Naj ne bodem hud, ure gredó navzkriž! — Kaj je to posebnega! Ali mene je vender v srce bolelo. Takega vzprejema se nisem bil nadejal, dà, zdelo se mi je, da ga nisem zaslužil! Kàr tù naj že naravnost povém, kako je bilo med Levstikom in menoj. Lepo, ginljivo bi bilo, ko bi govoril o nekem vzornem prijateljstvu med nama; lepo, ginljivo bi bilo, a ne resnično. In resnica me vodi tudi v mojih spominih. Prijateljstvo, katero naju je družilo, bilo je jednostransko. Rekel sem: prijateljstvo, bolje bi bil rekel: ljubezen, to je bila prava, srčna ljubezen! Jaz sem Levstika rad imel, dà, ljubil sem ga, ne pravim: strastno, a prav iz srca sem ga ljubil. On me je čislal, tudi rad me je imel, ne pravim, da ne; a ne tako, kakor jaz njega. Neka stena, ne vidna, ali tolikanj bolj čutna, bila je vedno med nama. Levstik je bil, kakor sem sam v sebi dejal z nekim žalostnim humorjem, jedina moja nesrečna ljubezen. In vender so bila zopet trenotja, ko me je, rekel bi skoraj, strastno objel in poljubil, a potem je bil zopet hladán kakor prej. — Todà nazaj v Ljubljano! Kako sem se veselil na Dunaji lepih pogovorov s svojim Levstikom, ki ga nisem videl toliko časa! Vse bode zopet, kakor prej; ž njim preživim še jedenkrat tiste lepe čase, ki so se mi bili še zlepšali v spominu! Ali človeku ni dano, da bi stopil dvakrat v jedno reko, kakor pravi globokoumni modrijan! Pogovor se ni hotel nikakor ogreti. Levstik je bil čuden, ne neprijazen, hudomušen, ali beseda ni hotela nič prav iz njega. Nerazumno se mi je zdelo zlasti to, da me ni hotel nikakor vêsti v znane domorodne kroge, tudi v čitalnico ne. Vselej, kader sem kàj takega izprožil, obregnil se je nejevoljno: »E, kaj boš!« Čakalo me je še nekaj

neveselega! Prinesel sem bil s seboj pisano knjižico — bile so moje pesmi, komu naj bi jih bil pokazal prej nego njemu? Pod Golovcem sva hodila nekod, ko se ujunačim in mu pomolim knjižico: »Ná, poglej, kaj je to, če so pesmi, káli«. — Nikakega veselja ni bilo videti na obrazu njegovem. Ko ni védel, kaj bi storil s knjižico, prosim ga, naj jo vzame s seboj, pregleda o priliki, pristavi opomnje in opazke, kakor se mu zdi, ter pošlje mi zopet na Dunaj. Spravi jo, nič prav zadovoljen; potem ni bilo več govora o tistih pesmih, ne ustno, ne pismeno, dolgo časa. Čez leto in dan dobil sem, skoraj s silo, knjižico nazaj, táko, kakoršno sem mu bil izročil. In še jedno veselje mi je šlo po vodi. Zdavnaj že sem želel popotovati z Levstikom na Bled, ki ga tako ljubim. Kakó bo tó lepó! z Levstikom na Bledu! kaj si moreš želeti še, srce? Prosil sem ga, rotil — sevéda bi bil jaz za vse skrbel — vse zastonj! Šel sem sam, ali Bled ni nikoli tako malo ugajal mojim očém.

In minila so zopet leta. Živela sva kakor prej; jaz na Dunaji, on v Ljubljani. Meni se je dobro godilo, njemu slabo. Sovraštva, preganjanja mu še ni bilo konec. Prevzel je bil tajništvo pri »Slov. Matici«, mesto, kakor stvarjeno zánj, in zánje on. Delal je, kakor je znal delati samo Levstik. To bi se mu bilo še odpustilo, ali hotel je tudi živeti. Tega pa ne, suhe skorje ne temu človeku! In izpodrinili so ga, izgnali! — In zgodilo se je čudo. Dalo se je pravemu móžu pravo delo v roke! Levstiku se je izročil slovar. Kdor vé, kaj je slovar in je poznal Levstika, reči je moral, da je Levstik res kakor rojen za to imenitno nalogo. Človeku se res zdi, kakor bi bila nebesa v milosti svoji nalašč za to poslala nam Levstika na svet. A to se ni zdelo tako možém, katerim je šla beseda. Bili so kakor otroci, ki ne morejo čakati, da bi bilo jábolko zrelo. Vedno so povpraševali in drezali, kedaj pride vsaj prva črka na svetlo; sploh jim Levstik ni bil po volji. Koliko je treba studij in preiskav za táko delo, o tem niso imeli pojma. Ime »Grimm« bilo jim je pač popolnoma neznano. Jaz vém, kako se je Levstik pripravljal na to delo, koliko se je učil jezikov in narečij, od bavarskega notri do albaneškega, kako korenite so bile njegove preiskave! Dobro mi je znano da so neki učenjaki, jezikoslovci pri nas, kateri imenujejo Levstika z nekim milovanjem, da ne rečem: zaničevanjem, samouka. Jaz pa pravim: Bog nam daj mnogo takih samoukov, ali pa vsaj jednega! Levstik si je bil postavil vzvišen, vzoren smoter s svojim slovarjem; njemu je bil posvečen ves trud, vse življenje njegovo; nánj so merile vse misli njegove in skrbí. Srce mu je bilo navezano nánj, in tisti

čas, ko so ga siloma ločili od njega, bilo je končano pravo življenje njegovo. Ta rana mu je krvavela do zadnjega trenotja. Živel je po tem izbegan, izgubljen, brez pravega smotra, brez veselja. Res, da tega ni kazal očitno, zato je bil premoški, ali jaz sem mu videl na dno srca. To sem posebno spoznal takrat, ko mi je v svojem stanovanji na Dunaji pokazal velik zaboj poln raznoterih spisov ter rekel: »Glej, siromak sem, nič nimam; a tega le, kar tu vidiš, ne dám, če se mi pri tej priči položí dvajset tisoč zlatov«. Bili so zgolj spisi za slovar. In to je bilo rečeno s tako globokim prepričanjem, da bi mu bil verjel najhujši sovražnik!

Ko sem zvedel, da je tá pravi národni mučenik brez podpore, brez upanja v nehvaležni domovini svoji, zdelo se mi je, da je prišla prava prilika, ko se mi uresniči želja, katero sem že dolgo časa gojil. Živeti, delati z Levstikom, izprehajati, pogovarjati se ž njim, kaj si morem želeti lepšega na svetu!

Neki rojaki moji, ne najslabši možje, prigovarjali so mi, dà, prav silili so me, naj začnem izdajati lepoznanski list slovenski. Jaz nisem bil nikoli za taka podjetja, a tisti čas so bile razmere moje tudi take da nisem imel dovolj časa in močí za takó težko nalogo. Vender sem se napósled odločil; mislil sem si: »Morebiti pa bode kaj pametnega iz tega.« In ko je bilo podjetje na trdnem, ko je »Zvon« imel toliko podpore — hvaležen sem za to še sedaj rojakom svojim — da je mogel pošteno rediti svojega lastnika, poklical sem Levstika — tisti dan je bil jeden najlepših v življenji mojem, — naj mi pride pomagat. In prišel je, ali kar sem želel in nameraval, ni se mi izpolnilo. Ko se mi je zdelo, da je čas, šel sem k njemu na dom ter prosil ga, naj gre malo izprehajat se z menoj. Ko sem ga imel na svoji stráni, rekel sem mu: »Glej, ustanovil sem »Zvon«, toda ne záse; jaz nisem za to. List je bil záte ustanovljen, tvoj je. Toliko imá že zdaj naročnikov, toliko je dobička. Bog daj srečo!« Levstik, da ne! Nikakor ne. — »Zakaj ne?« — »Za teboj jaz ne morem prevzeti in uredovati lista«. — »Prazne besede!« — »Nikakor ne!«

Vse tisto popóludne sva hodila po Lichtensteinovem parku, pa pregovarjala se, da so naju čudno gledali ljudje. Vse zastonj. Silno nejevoljen sem se vrnil domóv. Torej vse zaman! Pa bodi! »Zvon« pa je bil ustavljen; minilo me je bilo vse veselje. Tako mendà ni bil še nikoli list ustavljen, ne ustanovljen. Zakaj pa ni Levstik nikakor hotel »Zvona«? Prišel je bil na Dunaj z namenom, da hoče izdajati humorističen list. Káj sem si jaz prizadel, da bi mu iz glave izbil to nesrečno misel! Vse besede moje so bile bob v steno! Mož je bil

kar zagrizen v to misel. Preveč žolča se mu je bilo nabralo, in Levstik ni lahko odpustil! Napósled sem mu moral celo obljubiti pomoč pri novem listu. Ta pomoč ni bila velika. Kar je mojega v »Pavlihi«, to je naslov sam in pa uvodna pesém v prvi številki.

Čez leto ni bilo ne »Zvona«, ne »Pavlihe«. Dolžnost moja je bila skrbeti za Levstika. Posrečilo se mi je spraviti ga za silo pod streho. V državnega zakonika pisárno je prišel, kjer je delal več let, s konca v mojem, pozneje v svojem imeni. In kako je delal! Jaz sem bil pravi lenuh proti njemu. Delo je bilo njemu veselje, poklic! mene je samo silila dolžnost. Še zdaj ga imajo v pisárni vsi v dobrem spominu. — To je bilo nekaj, za silo; ali treba je bilo kaj zadostnega, stalnega. Tudi to se je posrečilo. Káko veselje je bilo med dunajskimi Slovenci, ko je prinesel »Dunajski časnik« — prvikrat tedaj ni nam bil dolgočasnik — imenovanje njegovo na knjižnico ljubljansko! To je bil zopet lep večer, ko smo — vsa družina je bila zbrana v njegovem imeni — obhajali imenovanje njegovo, a zajedno tudi odhod. Težko nam je bilo res, da ne bodemo več videli ljubega Levstika med sábo; a kaj mi! Mož je bil preskrben za vse življenje svoje! Bog mu ga daj še prav dolgo in veselo! — —

Tù sem zopet jedenkrat videl rojake svoje, da sem jih bil vesel — nikoli se mi niso videli tako ljubeznivi, nikoli jih nisem tako rad imel; na obrazih se jim je bralo vsem, kako ljubijo svojega Levstika!

Spremil sem ga v vozu do Badna — treba se je bilo posloviti, ločiti; Levstiku se je milo storilo. — Objame me solzán. V živem spominu so mi še besede, ki sva jih govorila ob slovesi — bile so zadnje! — — »Véš, prijatelj, toliko si storil záme — nikoli pozabil — vse povrnil!« — »Levstik, ali si ti prijatelj moj, ali nisi?« — »Kako moreš tako govoríti!« — »Prijatelj ne posoja prijatelju, ti mi nisi nič dolžan, Bog nê daj!« — »Z Bogom!« — »Z Bogom!« — Nisva se več videla na tem svetu! — —

Več let ni dal glasú od sebe. Pisal sem mu večkrat, prijazno, naj se me vender časi malo spomni, poroči mi, kako se mu godi, da mi ne bode treba vedno druzih povpraševati. Nič odgovora! To me je bolelo, kaj bi tajil? — Še več — naj se tu očitno izpovém za pokoro — bila so trenotja, ko sem začel skoraj dvojiti o značaji, o moštvu njegovem. Nisem ga več nadlegoval z dopisovanjem. Lepo se je maščeval. Ko sem se ga najmenj nadejal, pride mi od njega pismo, in ž njim tristo goldinarjev. Oprostite, čestita gospôda, da govorim tù o novcih — to ní lepo, imenitno, vém. Ali potrebno je tukaj, brez tega bi podoba Levstikova ne bila resnična, popolna

Pravica me sili govoriti. — Sedaj mi je bilo vse jasno! to pismo; ves Levstik je v tem pismu. Bogá hvali s konca, da mu je dal doživeti to trenotje; zdaj more zopet govoriti z menoj. Bral bi vam to pismo, ali ne morem, lahko bi mislil kdó, da hočem samega sebe poveličevati. In vender poveličuje to pismo najbolj Levstika. Solzé so mi prišle v očí, ko sem je bral. Čez leto mi je prišlo drugo pismo, zdaj je bilo priloženih dvésto goldinarjev. Obljubil mi jih je bil v prvem pismu in poslal sedaj, nič ni pomagalo vse moje protestovanje. Kdor pozna svét, védel bode, kaj je tó; j a z v é m. Tù mi morebiti poreče kdó: Vse lepo, ali tega pa ne véš, kaj je morebiti prav o tistem času govoril o tebi po Ljubljani! Vém, vém; slišal sem praviti mnogo čudnih stvarî o Levstiku, morebiti več nego je bilo res. In bodi, da je bilo to vse res, in še več; vse to mene čisto nič ne moti.

Levstik je bil bolan, dolgo je že nosil bolezen svojo v sebi; in to je bila bolezen, ki dela človeka posebno hudomušnega, nezadovoljnega. Napósled se je prijela, kakor je znano, tudi njegovega duhá. Pisava moja, katero je prej tako povzdigoval, bila mu je sedaj mehkužna, neslovanska! Spisov, pesmî mojih prej ni mogel prehvaliti; ko je zapustil Dunaj, preobrnilo se je mahoma vse na slábo. Káj je slovansko? to vprašanje mu je rojilo vedno po glavi. Pravega slovanstva je iskal povsod, v jeziku, v poeziji, v mišljenji in dejanji. In čimbolj ga je iskal, tembolj je bežalo pred njim! Napósled ni mu bilo že nič več slovansko; tudi svoja pisava ne! (S tem je Levstik pri nas mnogo zakrivil.) Kedór ne umé té patologične prikazni, temu se bode mnoga stvar kar nerazumna zdela v Levstikovem življenji. In kar je tu posebno žalostno, dà, res tragično: blagi, plemeniti mož, ki je tako iz srca, tako čisto ljubil národ svoj — saj ni imel druge ljubezni — njemu je posvetil vse svoje moči, vse življenje svoje; njemu je zvest ostal, ko ni našel mesta, kamor bi položil glavo, v svoji domovini — ta mož ni bil brez nekega nesrečnega vpliva, zlasti na naš mladi rod, poslednji čas svojega življenja! Tisto nesrečno radikalstvo se je rodilo ne daleč od njega. Ali to naj nam ne kalí nikakor v spominu svetle, jasne podobe tega vzornega možá, možá, kakoršnega jaz nisem videl in ga ne bodem! — —

Završimo! Toliko lepega je podaril Levstik svojemu národu; pesmi njegove so pravi dragi biser; proza njegova čisto zlato. In vender najlepši dar, ki ga je podaril Levstik domovini svoji, bil je on sam, značaj njegov. Levstik je bil mož; kaj so proti temu vse tiste male hibe in slabosti njegove! Moško je bilo na njem vse: obličje in

hoja, mišljenje in dejanje, govor in pisanje. Podla misel, zvijača ni imela mesta v srci njegovem. Kar je rekel, to je stalo; fraze ni bilo iz ust njegovih, niti iz peresa! Klanjal se ni; ni se mogel, pretrd mu je bil vrat. In kar je največ: Vzgled, kako ljubímo svoj národ, zapustil nam je Levstik, sijajen vzgled, Levstik je bil vzor rodoljubja za vse čase! — Rodoljubje! Življenje nam kaže dve različni vrsti rodoljubov: jedni vpijejo, drugi delajo; jedni se za mizo gosté, drugi strežejo; jedni imajo sad, drugi trud; jednih je mnogo, drugi so redki. Med té, imenoval bi jih tihe rodoljube, ne med óne glasne, spadal je Levstik ves čas življenja svojega in med njimi je bil prvi. Imenoval sem ga »národnega mučenika«; to ime mu ostani! Med národne svetnike-mučenike zapišimo Levstikovo ime. Solnca potrebuje plemenita rastlina, da se veselo razvija; solnca je imel Levstik premalo v življenji; od tod, kar je neveselega, trpkega na njem. Predno sklenem, še jedno besedo v svojem imeni:

Levstik! — Če gledaš z jasnih svojih višav, s poštenim svojim, ljubim obličjem, dôli na nas, ki smo zbrani nocoj v tvojem imeni; náme, ki se te v ljubezni in hvaležnosti spominjam pred svojimi rojaki: jaz sem te tako rad imel od tistega trenotja, ko mi je mati moja prvič te pokazala: »Rétinski« — a ti mi nisi izpolnil zadnje prošnje moje! Glej, ko sem si gradíl hišico svojo, nisem zábil tebe. Pod streho gori se je zidala prijazna sobica, nekako taka, kakor tista tvoja v Rétijah, kjer si tako pridno pisal in pušil. Namenjena je bila tebi. Ko je bilo vse gotovo, pisal sem ti: Pústi vse ter pridi in živi z menoj; skupaj, prijatelj, preživiva dní, kar nama jih ostaje. V življenja svojega večerni zarji hočeva izprehajati se družno, pogovarjati se prijazno. Pod jedno streho končajva svoje dni! Nič nisem dobil povoljnega odgovora; vender sem upal in čakal! Zdaj je vse minilo! — Nobene želje nimam več záte. Pač, še jedno: Národ tvoj, ki si ga ljubil takó, ki si mu posvetil vse: ljubezen svojo vso in svoj trud, svojo srečo in življenje svoje — ta národ naj te spozna in čestí, kakor si vreden. Posnema te naj in vodijo naj ga povsod zlate besede tvoje:

»Skrbi záse, ljubi brata,
Dvigni ga, odprì mu vrata,
In sodnik naj bo srcé!«

Železnice in njih različni značaj pri posameznih národih.

Piše **Ivan Vrhovec.**

Ako kdàj, resničen je gotovo v naši dôbi James Wattov izrek, da so ceste vsake dežele zrcalo, v katero se ogleduje njeno blagostanje, le da so te ceste v naših dnéh železne. Le malo desetletij je minilo, komaj dobro pol stoletja, odkar je stekel na Angleškem prvi vlak po železni cesti, in že je prepežen ves svet ž njimi. Lukamatija drdra po zmrzlih tleh severnega ledenega evropskega, azijskega in amerikanskega svetá, drví pod vročim tropičnim solncem bogate dežele Indije in razbeljenih puščavah avstralskih. Povsod, kamor prizvižga, udihne deželi in ljudem nov duh, predrugači mišljenje ter prestvari vse njegovo življenje.

Sicer goni tega velikana po vsem širokem svetu ista čudovita moč in mu je umerjena ista pot, vender je železnica po različnih krajih svetá takó različna, kakor so različni národje, ki so si jo omislili v svoj prid. Dva človeka na svetu, pravijo, nista si nikjer popolnoma jednaka in če sta si morebiti vender po zunanje, razlikujeta pak se po mišljenji svojem prav gotovo. Še menj mogoče pa je, da bi si v vsem podobna bila dva národa. Človeški rod je prejel od svojega stvaritelja prednost največje različnosti.

In taki, kakeršni so ljudje, take so stvarí, do katerih imajo le količkaj močí. Vsak národ si jih prikroji takó, kakor mu ugajajo najbolje in tudi velikan, kateremu pravimo železnica, ni se mogel odtegniti vsemogočni prestvarovalni sili človeški. Kolikor različnih národov, toliko različnih železničnih sistemov! Železniško življenje in gibanje je pri germanskih národih drugačno, nego pri romanskih ali slovanskih ter je odsev njih mišljenja, njih večje ali manjše izobraženosti, obrtnosti, njih odnošajev, skratka: vsega njih značaja. Človek je vtisnil v raznih krajih svetá tudi železnici znamenje svojega duhá, ki jo loči od vseh drugih.

Železniško lice je po vseh delih svetá produkt zemljepisnega, národopisnega, klimatičnega, obrtnega, poljedelskega, političnega in drugega razmerja, ki vse odseva v posameznih obrazih železniškega gibanja.

Srednja Evropa, zastopana v velikem nemškem národu ima po vsem drugačno železniško življenje, drugačen železniški značaj kakor n. pr. Francoska, Angleška ali Ruska.

Evropa ga morebiti nima svojstva, ki bi prešinjalo vse njene še takó skrite in neobčutne njene živce takó zeló, kakor je militarizem. Nikoli se ni še takó zeló po pravici zvala vsa Evropa, zlasti pa njen osrednji del, v prvi vrsti Nemčija z Avstrijo vred, velika vojašnica, kakor ravno v naših dnéh. Militarizem vpliva na vse naše življenje in to na vsakega najpreprostejšega od nas. Vojaški duh se nam je zarìl globoko v kri in mesó. Komaj da more páglavec stati na svojih nogah, že se pokrije z vojaškim ali vsaj vojaškemu podobnim pokrivalom, opaše lesen meč ter stopa s svojimi vrstníki »in Reih' und Glied«. Malokaterega boš osrečil s kako drugo igračo preje, nego če mu podaš kôpo lesenih vojakov. Težko, da se oklenejo njegove oči katere podobe s tolikim veseljem, kakor kot sveča ravno stoječega vojaka.

Pa še pozneje, ko odrastemo, spremlja nas ta vojaški duh, kateremu je prvi in najimenitnejši pogoj odločna pokorščina. Vsa naša vzgoja je strogo vojaško navdihnena; nikamor nì na levo nì na desno se ni ozreti človeku, ako hoče da dospe do smotra in konca, ki smo ga mu pokazali in do katerega ga želimo privesti. Po vojaškem kopitu urejeno je vse naše mišljenje, razdeljen je ves obzor našega duha. Prostemu, samosvojemu razvitku naših duševnih sil je puščen kàj majhen prostor. Če skoči kaka samosvoja priroda čez ojnice, v katere smo jo upregli, napovedala je s tem vsemu svetu vojsko; svet zmajuje z rameni, morebiti da se v svoji jezi celó zakadí jedenkrat ali dvakrat v takega trmoglavca, a zatem ga spustí znémar, obrne se z milovanjem ali celó zaničevanjem od njega, ker je stopil iz »Reih' und Glied« ter se pregrešil proti temu, brez čegar bi moralo zgrmeti na kùp vse socijalno življenje, to je proti najstrožji disciplini.

In takšen militaren značaj kažejo tudi naše osrednjeevropske ali zarad kratkote jih imenujmo kontinentalne železnice, da jih ločimo s tem od angleških. Neizrečno natančen red, prav minucijozna strogost pri vsakem še takó malo važnem železniškem poslovanji je pri teh železnicah neizogiben pogoj. Kakor si ne moremo misliti vojaka brez uniforme, takó tudi ne brez nje železniškega uradnika, ali sploh človeka, ki si pri železnici služi svoj kruhek; vsaj z železniško čepico mora biti pokrit, če že nima drugih delov uniforme. In kakó ponosen je nánjo! Koliko lože opravlja posel svoj!

Kakor pri vojakih omejen je vsakemu neštevilnih železniških poslovnikov svoj delokrog; kar ne spada vánj, tega se ne dotakne in se ne sme dotekniti. Neštevilne »instrukcije« sto in sto »uradnih propisov« določuje mu vse njegovo gibanje na železni progi, prav

takó, kakor mora vojak zvrševati svoje prijemljaje pri puški po strogih pravilih službenega navodila. Tudi na železnici je v osrednji Evropi malone vsak korak natanko propisan.

Posledica te natančne razdelitve poslovanja je, da se vrši in odvija železniško življenje kakor dobra, navita ura. Misliti ni treba železniškemu poslovniku nič, po svoje ravnati in četudi bi bilo to dobro, prepovedano mu je strogo. Visoke glave mu ne zaupajo, da bi mogla vzkliti pametna misel tudi v njegovi preprosti glavi. Propisi poskrbé že naprej za vsak in tudi najmalenkostnejši pripetljaj. Odtod óna natančnost in varnost na železnicah srednje-evropskih. Tudi železniški, velikanski in neokretni reglement je prešel raznim železniškim poslovnikom v mesó in kri. Mehanično in pri tem vender čudovito zanesljivo opravljajo dolžnosti svoje. Gotovo je dosti ljudij pri evropskih železnicah, ki so jedenkrat ali drugikrat od prevelikega truda zaspali in navzlic temu spanju zvršili svojo dolžnost z največjo natančnostjo. Dolgo in vedno jednako poslovanje jim je že kar drugi človek. Ko se prižgè zvečer na kakem vélikem kolodvoru na tisoče belih zelenih in rdečih lučic, človeku, ki ne jé železniškega kruha, le kar mrgolí pred očmí. Vlaki prihajajo in odhajajo; sedaj se zasuče ta, sedaj óna lučica; tu piskajo »lukamatiji« križem semintja, tam pojó zvonci v temno noč. Godí se to dan za dném, leto za letom s takšno gotovostjo in rednostjo, kakor tekajo varno zvezde na nebu po svojih odkazanih jim potih, in godí se skoraj bi dejal človek mehanično. Najpreprostejšim ljudem je prepuščena skrb za red v tej velikanski kolobociji. Kaka nesreča je skoraj zgolj nemogoča stvar.

A ta velikanski aparat, ki ga opazujemo na kontinentalnih železnicah, imenovati se mora silno neokreten, požira neizrečno novcev ter zavira zajedno prostost gibanja v prometu. Ali evropskemu svetu ni môči biti brez njega. Evropa je star kontinent, in stari so njega národje, ki ne prehitè ničesar, ki si nakopljejo rajši sto in sto križev na glavo, da téka le vse v gotovem in nenevarnem tiru. Ali so stari ljudje drugačni? Mlad človek preskoči lehkonóg in lehkomiselne glave plót, starček se mu umakne ter gre rajši četudi v velikem ovinku okoli njega. Saj se mu ne mudí nikamer, časa ima dovolj. Tudi srednje-evropski národi utegnejo dovolj, pri njih še ne velja angleški pregovor, »da je čas denar«. Na železnici se hočejo voziti varno, akotudi morajo kupovati to varnost s celo kôpo sitnostij in zamud.

Dà, celó še več! Kakor devajo neštevilni uradni propisi najpreprostejšega poslovnika v ozke ójnice, ravno takó postopajo tudi z občinstvom. Srednje-evropejec je na železnici brez vsake svoje volje

ter celó zahteva od železniških zavódov, da mislijo oní namesto njega, potem ko je sédel v železniški voz. Železniški závod je njegov váruh, dokler se vozi. Kakor otrok se udá popolnoma v vse, kar se zdí železniškim poslovnikom, da je prav in dobro.

Odtod prihaja, da so srednje-evropski potniki na železnici neokretni in strahopéti, kakor otroci. To neokretnost so mu prigojili óni tisoči propisov, ki jih vidiš v vsakem železniškem vozu na steno nabite in v vsakem vozu drugačne. Srednje-evropski potnik na železnici ne vé, kam bi se dèl, in nima ga mirú, dokler ga ni posadil njegov váruh konduktêr na prostorček, s katerega se ne gane več, in še potem ni vpraševanja nì konca nì kraja. Ali ta váruh pa se vêde tudi takó, kakor se vêde váruh nasproti otrokom, ki so izročeni njegovi skrbi. Na naših železnicah je železniški poslovnik trinoški poveljnik, čegar poveljem se mora občinstvo pokoriti in se tudi rado pokárja. In takó prihaja tudi tu na površje óni vojaški duh in óna vojaška disciplina. Kdo še ni opazil na naših železnicah, da se nosijo konduktêrji nasproti občinstvu skoraj takó, kakor korporal nasproti vojaškim novincem, ki so mu jih ravno izročili v vézbanje?

Posebno velja to za severne dele nemškega cesarstva. Pri nas v Avstriji so železniški zavódi nekoliko popustnejši. Občevanje poslovnikov z občinstvom je prijaznejše, prisrčnejše, disciplina ne takó stroga, vender pa še vedno dejana v precèj ozke meje. Z železniškega voza ne smeš stopiti, ko si se pripeljal na postajo in se utegnejo kolesa še jedenkrat ali dvakrat zavrteti. Nesreča ni nikoli ugnana. Z voza stopivši utegneš kakó nerodno stopiti in se pohabiti. Sevéda odvrneš konduktêrju, ki zareží zarad tega náte in te vêde pred predstojnika, da te kaznuje: »Kaj to tebi mar? Če se pohabim, to je moja stvar, ne tvoja«. Toda temu ni takó! Železnica je tvoj váruh, in kakor se morajo otroci uklanjati poveljem váruhovim, takó tudi ti. Celó poškodovati se ne smeš, ako ti tvoj váruh tega ne dovoli. V Ameriki smeš stopiti z voza, kadar hočeš in kjer hočeš, naj vlak stojí ali pa je v najhitrejšem diru. Ako se ti posreči — prav, ako ne, pa tudi prav!

To je j e d e n tipičen znak vsega srednje-evropskega življa na železnici in ima podlago svojo v ónem večkrat omenjenem nadzorovanji in v óni nesamostalnosti, ki razlikuje Srednje-evropca od druzih národov. Kakeršen je on sam, taka je tudi fizijonomija ali obraz življenja na železnicah.

Stara Evropa pogreša óne mladeniške žilávosti, predrznosti in ónega podjetnega duhá, ki je napravil na priliko na Angleškem in v Severni-

Ameriki čudovita dela, proti katerim so vsa čudesa minulih časov otroške igrače.

Vzrokov za to prikazen nam je pa iskati v zgodovinskem razvitku evropskega stanovništva. Velika množica njegova postopala ni še v nobenem veku samostalno, ampak se je dala voditi sedaj od te, sedaj od óne višje oblasti, sedaj posvetne, sedaj duhovske, kakor vodi péstunja deco. In gorjé Evropi, kadar niso bili njeni národi na kratkem povódci! Ravno takrat se je pokazala ta nesamostalnost najbolj. Za svobodo nezreli ljud je divjal sam proti sebi in ni bil srečen, dokler ga ni nepopisno trpljenje privedlo nazaj v stari tir. Dokaz temu so nam obile revolucije.

Póleg nesamostalnosti pa hodi vedno velika ozkosrčnost, ki se izraža najjasneje v Nemčiji, ónem sprimku obilo majhnih držav in državic, v katere je bila razcepljena osrednja Evropa v minulih stoletjih. Vsaka teh državic je bila središče, okoli katerega naj bi se sukal vesoljni svet. Njenim interesom naj bi se umeknili interesi vse druge Evrope.

Posledica te ozkosrčnosti je bila óna velika državna razcepljenost, ki je delala in dela še danes zemljevid srednje Evrope takó pisan. Ta razdrapanost odseva tudi v železniški mreži, ki prepreza imenovane države. Kolikor držav, tóliko nahajamo železniških središč, kl potezajo železnice náse. Odtod toliko število železniških društev, ki se nikdar ne morejo združiti v skupino, potezajočo se za večje in obširnejše namene.

Drugače je n. pr. na Francoskem. Tudi tu je vtisnila zgodovinska minulost železniškemu gibanju posebno znamenje. Francoska, od nekdaj velika državna celota, ima samó jedno središče, to je Pariz. Semkaj držé skoro v ravnih progah vse železne ceste od juga, zapada, severa in vzhoda. V Nemčiji smo opazovali najrazcepljenejšo decentralizacijo, tu na Francoskem pa ravno nasprotno zgnéčenje vseh železniških sil, ki se združujejo v materijalnem zmislu v pariškem središči, v dušnem pa v železniškem monopolu velikih šestih železniških društev. Ta društva imajo vse železniško življenje v svojih rokah, vlada je skoro brez vsake močí do njih. V sloveči šoli »école de ponts et chaussées« delujejo skupno vsi duhovi v prospeh železniškega življenja ter so v administrativnem oziru prišli do take dovršenosti, kakor v nobeni drugi državi svetá. Dá so avstrijanske železnice takó izvrstno urejene, kakor nikjer v osrednji Evropi, pripisovati je francoskemu vplivu.

Značaj italijanskega, španjskega in portugaljskega železniškega življenja je med vsemi drugimi evropskimi najmenj izražen, ker so te države samó posnémalke francoskega in angleškega železniškega obraza.

O svojstvu italijanskih železnic je možno rêči jedino to, da beremo iz njih próg vpliv od severa proti jugu držečih Apeninov, ki so odkazali železniškim progam njih mér; drugič pa čitamo iz njih tudi spomin na minule klasične čase, ki vlečejo s starinskimi svojimi ostanki potnike vsega svetá od severa dôli proti jugu.

Stopimo pa čez Canal la Manche! Le prav ozek prelìv loči čudovito otočje velikobritansko od evropske zemljine in kaka razlika v železniškem obrazu, ki je jasen odsev značaja angleškega, angleškega obrta in zgodovinske minulosti. (Konec prihodnjič.)

Iz življenja.

Noveleta.

Spisal **Anton Koder.**

Lepo popóludne je bilo. Majnik je razsipal cvetje in solnce je sijalo. Takega popoludné me poseti prijatelj pravnik Ivan. Bled je bil in nevesel.

»Jesen nosiš v prsih za cvetoče pomládi, prijatelj!« pravim mu.

»Jesen, zimo, ali pa grob, kar hočeš, samó pomlád sovražim, pomládi ne čutim,« odgovori tovariš.

Potem pristavi: »In vender pojdi z menoj! Ti ljubiš majnikov dan.«

In šla sva ob samotnem bregu reke, ki teče proti mestu. Ondu najameva čolnič. Trenutek pozneje veslava po reki navzgor.

Pénica je žgoléla v vrbovji ob bregu, čmrli so šumeli ob zlatícah, ki so se klanjale nad mirno tekočo vodo in dolgoklunj povôdni kos je pomakal leteč ob površji v valovih zvedavo svojo glavico. Vmes je pluskalo srebrnopeno valovje, ki sva je rezala s svojimi vesli puščaje blesteče brazde za seboj.

»Kakó lepó, neizrečno lepó je danes,« pravim Ivanu dvignivši vesli v čolnič.

»Ostaniva tu in uživajva majnikovo srečo!«

»V majniku se pomladí tudi naše srce, novo življenje veje iz njega.«

Tudi on je potegnil počasi vesli v čolnič.

»Laž je, prijatelj, domišljija, da se rodí v majniku srcu sreča,« povzdigne tovariš glas in bleda barva mu izgine za nekaj trenutkov raz lica. Potem zopet mirno vpraša:

»Kdaj si videl zadnjič baroneso Evgenijo?«

»Na částniškem plesu.«

»Jaz je ne bodem nikdar več videl, nikdar več!«

»Ti si bolan, Ivan, jaz ne umejem tvojih besedij.«

»Bolan sem. Prav praviš, bolan v majniku ko cvetice cvetó in krožijo metulji ob beli jablani.«

»Vrniva se, spremim te domóv!«

»Ne! Tukaj je lepo, prijetno naju zibljejo valovi.«

Zopet molčiva.

»Čas je, da ti povem, kar imam že zdavnaj v mislih,« povzame zopet prijatelj Ivan besedo.

»Ti si kriv nekoliko, da se mi budé čez dolgo zopet z nepopisno silo zatrti spomini, da se mi je razbolela zopet nezaceljena stara rana.«

Takó je govoril prijatelj Ivan. Na obrobje čolniča se je naslonil in zrl v globino.

»Poglej, tukaj pod vodó je mir, kakor pravijo, ali verjemi, ni ga. Baš zdaj je zgrabil vêlik klen mladiča klena in se je, ker je močnejši, okoristil ž njim.«

»Prijatelj, zakaj si me silil tedaj na óni ples?« povzame čez nekoliko zopet prijatelj.

Molčal sem. Mirno je stal čolnič.

»Spoznal sem tedaj, da je časih ljubezen, dana beseda — le igrača. — In vender jo ljubim! Ljubim jo — Evgenijo z vso strastjo — ! Čuj najino zgodbo!«

Zopet primem krepkeje vesli; kajti čolnič je jel plavati proti mestu nazaj.

»Dve leti nisem videl Evgenije in zdaj sem jo našel po naključji, katero si provzročil ti;« nadaljuje Ivan. »Srečne, presrečne ure sva živela nekdaj skupaj, akoprem sem se porodil jaz pod slamnato streho in ona v viteškem grádu. Veselila se je počitkov, kadar sem zahajal v beli grad. In, saj véš, kakó je, prisezala sva si ljubezen — in — večno zvestobo.«

»Ločila sva se — in potem sem samó jedno pismo še dobil iz njene roke, v katerem mi veleva, naj jo pozabim.«

Molčal je zopet prijatelj Ivan. Naslonil se je na veslo in solza se mu je utrnila v vodo.

»Jutri je njena poróka!« nadaljuje prijatelj. Smijati se jame, čudno smijati pri teh besedah in barva se mu izpreminja na licih.

»Lehko bi jo videl še jeden pot, a gledat je ne grem. Dozdeva se mi danes, kakor bi mi ležala skala na prsih, kakor bi me pričakovalo nekaj usodepolnega. Ti pojdi tija — ti!«

Takó je govoril prijatelj Ivan in zopet je prijel krepkeje za vesli. Mirno je plaval čolnič dalje in dalje.

Mračilo se je že, ko veslava zopet domóv.

Bila sva na pol pota, ko pravi Ivan:

»Glej, kakó odseva v večerni zarji mesto!«

»Dozdeva se mi, da razločujem vilo grofa Palma na višini,« pravim jaz v naglici brez premisleka.

Molčala sva zopet potem.

»Pazi, tu je vrtínec, krepkó uprì vesli!« opominjam nekoliko pozneje Ivana, ki je veslal na zadnjem konci. Zdajci se nenavadno zaziblje čolnič. Zgrabi ga vrtínec in hipoma zasuče na desno in levo več potov zapored. Jaz, ki sem veslal na sprednjem konci, omahnem na obraz.

Stoprv nekoliko pozneje, ko se dvignem, ozrem se po tovariši na zadnjem konci — ali njega ni.

Strašna misel mi pride v glavo, ali dalje si niti misliti, niti slutiti ne upam.

Čolnič privedem k brégu in hitim nazaj. Ob brégu tekam in kličem da mi ohropí glas. Zastonj!

Strašna mi je bila tista noč. Do polunočí veslam potem z ribiči, po reki navzgor, da mi otrpnejo roke. Zastonj!

Po polunočí čakam brez spanja — jutranje zôre.

In ko se zdaní, hitim zopet ob reki, kjer sem sinoči veslal z Ivanom. — Zastonj! Vse zastonj — voda žrtve svoje ni izpustila! —

Dopóludne sem videl čez dolgi most sredi mesta voziti vrsto elegantnih vóz; védel sem, kdo se vozi tam in — kam se vozi!

Več let mine potem. Živel sem na skrajni južni meji države. Mnogo let nisem videl slovenske domovine svoje. Pozabljati sem jel mladostne spomine, a na prijatelja Ivana sem mislil pogostoma — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Jeden pot še sem videl baroneso Evgenijo — sedanjo grofico Palm, in to poslednje srečanje je imelo biti usodepolno. V Benetkah je bilo, deset let po Ivanovi smrti. Stanoval sem na »Riva degli Schiavoni«, na trgu slovanskem pri neki rodbini iz Monakovega. Lep je ta trg — spomin nekdanje trgovine slovanske v ponosnih Benetkah.

Nekega dné mi naznani gospodinja moja, da se je naselil v njenem »hôtel garni« tudi neki moj rojak z bolno svojo hčerjó.

Zanimal sem se za rojaka svojega ter iskal prilike, da ga pozdravim.

Neko popóludne odidem na otok Lido tijakaj, kjer se zbira cvet benečanske gospôde, nájdem svojega rojaka barona S. — in bolno njegovo hčer: grofico Palm.

Poznal me ni baron S., akotudi sem bil nekdaj sošolec njegovega jedinega umrlega sina, pogostoma v njegovi hiši, toda pozabila me ni bila grofica Palm.

Ker ni ugajalo prešumeče življenje na otoku bolni grofici — bila je jako slaba — vrnemo se, ko se jame mračiti, v gondoli v mesto.

Na sredi pota smo bili, ko me nenadoma vpraša grofica:

»Vi ste poznali gospoda Ivana G.?«

»Poznal; bil mi je najdražji prijatelj!«

»Bil?« dejala je skoro preplašena.

»Dà — bil! Kajti umrl je že davnaj!«

»Umrl!« ponovila je póluglasno in kakor v stare spomine zatopljena.

»Pa kdaj je umrl?« pristavila je skoro mehanično, le da je takoj izpregovorila v molku, ki je bil nagloma légel na našo malo družbo.

Povédal sem leto in dan; oh, óni nesrečni majnikov dan, ki je moral tudi nji biti v živem spominu. Pristaviti sem hotel — kakó je umrl Ivan, a strahoma sem umolknil: kajti grofica je bila pri prvih mojih besedah omahnila in z zamolklim jekom se sklonila k očetu.

»Kaj ti je, Evgenija, kaj ti je?«

Odgovorila ni, le robec je tiščala k ustnom, kjer se je prikazala rdeča kaplja.

Plahotno smo zapazili, kakó ji pohaja sapa, baron je klical na ves glas na pomoč — a zastonj, vse zastonj — v malo trenutkih je objemal mrtvo svojo hčer.

Sam ne vém, kakó sem prišel tedaj domóv.

Tretji dan je bil pogreb grofice Palm.

Tri gondole so veslale na benečansko pokopališče. Baron S. in jaz sva bila póleg gospodinje hôtela jedina pogrebca nekdanji baronesi

Evgeniji. In broj môrskih rib je spremljal samotne pogrebce na morji Jadranskem.

»Palm ima na vésti otroka mojega,« pravi mi baron S., ko veslava od pogreba domóv. »Ko je zaigral njeno dóto, poslal mi jo je domóv. To ji je zamorilo srce, nakopalo neozdravno bolezen. — Prepotoval sem ves južni svet, iskaje zdravila bolnemu otroku, zastonj.«

Stari baron je potegnil z roko preko lica.

»Oprostite, kaj je bilo z Vašim prijateljem? Vém, da se ga je spominjala moja hči pogostoma v zadnjem času.«

Povém mu usodo prijatelja Ivana, toda molčal sem o njegovem razmerji k pokojni Evgeniji.

Tudi baron je potem umolknil.

Nekoliko dnij pozneje sva se poslovila, in ko mi je podal roko, zgodilo se je to uljudno, toda mrzlo, obično; zdelo se mi je, da je bil starec tudi véšč óni umetnosti, ki se ji pravi: lahko pozabiti! —

Imenik krajepisnih imen slovenskih.

Spisal **Simon Rutar.**

(Konec.)

Da dokažem, kar sem trdil pod točko 1. in 2., navajam tukaj vsa meni poznana krajevna imena *Jader, Jadra* in njim sorodna *Odra, Modra, Modrej* itd.

Jadra (it. Peschiera) otočec blizu Krunarskega otoka (Incornata) na zahodu Zadra;

Jadrija rt na levi roki pri vhodu v zaliv šibeniški;

Jadrina, pristanišče ob Kvarneru, 45° 1′ sev. širjave in 31° 52′ vzh. dolžine (Ferro);

Jadrin pot, dolina na severu Dolnjega Unca (Bosna);

Jadar, levi in desni pritok Drine v Srbiji, (Jadro blizu Solina);

Jadrić, selišče na severu Prgometa, občina Trogir;

Jadrić, véliki in mali, selo v zagrebški županiji, pošta Severin;

Jadrić, selo pri Lipiku v zagrebški županiji;

Jadroni, selo na vzhodu Oprtlja v Istri;

Jadrijević, raztresene hiše v soseski Glavice, vzhodno od Sinja (blizu Madrića);

Jadroći, soseska blizu Graćišća (Gallignana) v Istri;

Jadrući, soseska blizu sv. Vitala, občina Vižnjan v Istri;

Jadrići, (Giadreschi) selo na vzhodu Pulja v Istri;

Jadri (Giadri), levi pritok Drima, severno od Lješa (Alessio) in na njegovem ustji kraj Jadri. Primeri naše: Idrije, Idrijce, Judrio itd.;

Jadrska vas (ves, Jadersdorf) blizu Višprij (Weissbriach) na Koroškem;

Adriach (v Jadrah), selo južno od Trga (Feldkirchen), Koroška;

Adriach, selo blizu Frohnleitna na Štajerskem;

Adrijanci, vas z 52 hišami blizu Podsrede;

Adrijanec, selo med ogerskimi Slovenci blizu Belotinca;

Jadrtovac, (it. Castel Andreis), vas na globokem zalivu vzhodno od Šibenika.

Tudi svojska imena iz korenike *jadr* so prav navadna po Dalmaciji, n. pr. Jadrić v Spletu, Jadrov v Šibeniku. Ime Jadrić se nahaja tudi na Kranjskem že pred l. 1200. (Šumi, Urkundenbuch II. pg. 1.) Jadrijević je bil l. 1493. knez skradinski. Jadareus, Jadreus, Jadrochina so se imenovali kmetski posestniki po severni Dalmaciji proti koncu XI. stoletja (Rački, Monumenta Slav. merid. zv. VII. pg. 53, 128, 132, 171.) Jadrašić Radivoj se je imenoval hercegovinski junak, ki leži pokopan v Podgradji blizu Hrastna. Jadrul (Giadrullo) se je pisala imovita rodbina na Hvaru početkom našega stoletja. Jadreiz Musco iz Spleta se nahaja l. 1144. med pričami (Kukuljević, Codex diplomaticus II. 37.)

Naše *Idrije* in *Idrijce* niso nič druzega kot *Jadrije*, ker se v tolminskem narečji *j* z nastopnim vokalom izpreminja v *i*, n. pr. *ip*nenica, mesto *jap*nenica, *ist* m. *jest* (jaz), *i*kati se m. *jo*kati se, *ig* m. *jugum* itd. Italijani imenujejo mejno reko med Avstrijo in Italijo *Judrio*, a Slovenci ji pravijo *Idrija*.

Ako se pred koreniko *jadr* postavi digamma, tedaj dobimo obliko *Viadr*, *Vijadr*, *Vidr* (primeri ribo vidro!) n. pr. Vidre, vas zahodno od Plevlja, Vidrić (Jidrić), vas na severozahodni stráni »Hana pod Romanjom«. — Vsakdo vé, da se je šlezka reka *Odra* pri starih geografih imenovala *Viadrus* (Jadr) in zato sta ti dve obliki takó sorodni, kakor *Dunava* in *Danuvius*. Ravno to izhaja tudi iz italijanske oblike *C. Andreis* za hrvaški *Jadrtovac*, namreč Andreis je pokvarjeno iz Andrić, *an* stoji m. *ǫ*, torej Andreis = Jadrić (Jadrtovac). L. 1347.

bil je knezom zadrskim neki *Toma Viadro,* gotovo poitalijančeno namesto Jadrić. In koliko Oder je Bog dal po slovanskem svetu![1])

Odra, rečica v zagrebški županiji in tu blizu tudi dve vasí, jedna južno od Zagreba, a druga zapadno od Vélike Gorice;

Odrina, živ studenec pri cerkvi sv. Frana blizu Sinja; prim.:

Undrima (Odrina), sedaj ponemčena Ingering pri Knittelfeldu;

Odrinska gora, hrib med skadarskim jezerom in Malim blatom, zapadno od Žabljaka v Črni gori;

Odrinice raztresene hiše v občini Pasičine blizu Jezera vrhgorskega.

Mislim, da od Odre ni prevelik skok do *Modre, Modrave* (Morave), *Modruše* itd. Dalmatinec govorí: »voda se *modri* (»spielt die bläuliche Farbe«) gdje je duboka«,[2]) t. j. vsaka globoka voda kaže modro (plavo) barvo. Jezer, zalivov, dolin, rek in ob njih ležečih krajev te korenike imamo zadosti po vsem slovanskem jugu, n. pr.:

Modrić jezero blizu izliva Neretve;

Modrić drága, zaliv na severu Zrmanje, v kateri se izliva Modrić potok (novográdski zaliv);

Modrić drága, zaliv na zapadni stráni Pelješca ali Stonskega rta (Sabbioncello);

Modriš potok, zahodno od Svinišča blizu Omiša;

Modrić, trg na desnem bregu Bosne, malo pred njenim izlivom v Savo;

Modrić, soseska blizu Svinišča;

Modrić, soseska vasí Račice blizu Prgometa (občina Trogir);

Modrić, raztresene hiše v občini Glavice, izhodno od Sénja;

Modrić, vas na Črnem Drimu južno od Dibre;

Modrići, vas od 36 hiš, pošta sv. Juraj pri Sénji;

Modran, vas zapadno od Janje na Drini (primeri: Modran južno od Prage na Vltavi);

Modrino selo, vas v okraji obrovskem;

Modri dol, dolina na iztoku Kozika v Poljicama;

---

[1]) Miklosich (Slavische Ortsnamen aus Appellativen) velí, da je Odra »ammis ditissimus sclavonicae regionis« in misli, da so si Slovani to ime prilagodili (»mundgerecht gemacht«) od grškega οὐάδρος. — Nasproti sklepa Šembera (Zapadni Slovani pg. 127) iz Odre na slovansko koreniko Viadra in misli, da je s tem odstranil zmešnjavo v prazgodovini slovanskih in ilirskih národov.

[2]) »Modri se more, gdje mu se dno ne vidi«; »modrac« je mesto, kjer se vodi dno ne vidi. *Modrac* se imenuje globoko mesto v reki Krki blizu Visovca.

Modrava, vas blizu Murtera in vsa zemlja med Vranskim jezerom in morjem;

Modruša, pobrežje jezera Blidinje pod Vran planinam v Hercegovin;

Morača v Črni gori morda ni nič druzega nego »Modrača«;

Modrej in *Modrejice* ob Soči na Tolminskem bi morale tudi iz te korenike izhajati; ravno takó tudi

Morsko, namesto Modrsko na Kanalskem;

Modrzejow, vas v jugozahodni Poljski, na rusko-avstrijanski meji;

Modriach, vasij te ponemčene oblike je mnogo po Koroškem in Štajerskem;

Modrinja vas, v ziljski dolini na jugu od Št. Mohorja;

Modrinja vas, (Möderndorf) blizu Gospe svete, severoizhodno od Celovca;

Mödring (Modrinek), vas in nad njo gora tega imena zapadno od Koroškega Gradca (Grades);

Möderbruck na Belici (Pöls) povrh Sirnice (Zeyring);

Mödritz, vas južno od Brna na Moravskem.

Nikdo ne bo dvojil, da najdejo naši mani nabiralci krajevnih imen po Slovenskem mnogo oblik, ki so popolnoma jednake ali vsaj prav podobne tu naštetim.

Taka krajevna imena naj bi se posebno zaznamenovala in póleg opozorilo, da se takó ime nahaja tudi drugod na slovanskem jugu. Takó nam bode mogoče dokazati, da so taka imena naša svojína in da je torej tudi národ, ki je s temi imeni zaznamenoval obljudene svoje kraje, bil naš národ.

Jezikoslovne mrvice.

Priobčil dr. K. Štrekelj.

V naslednjih vrstah razglašam nekaj besed, katere še niso bile do zdaj zapisane, ali saj še ne razložene, kolikor pomnim; slišal sem jih večinoma od svojih dunajskih prijateljev in znancev.

Take stvarí pridejo na več strani prav, zato bi dobro biló, ko bi se rodoljubi, katerim je dano živeti med svojim narodom, usmilili

teh zapuščenih sirot in jim pomagali priti v zavetišče slovenskega slovarja. Ne samo znanost, ampak tudi praksa se bo ž njimi okoristila. Marsikdo je še nedavno nevoljno vihal nos nad Erjavčevo ‚potno torbo', češ, čemu ta potrata! — ali dandanes vendar že rabi v svojih spisih lepo vrsto tam objavljenih besed. Ker se pa v enake zapise le prerada ukrade kaka netačnost ali celo napaka, zato bi bilo najbolje, da se razglašajo v naših časopisih.

Nekaj besed sem zapisal le zato, ker se kaže v njih kaka glasovna posebnost. Dosti jih je izposojenih od naših sosedov, vender se mi zdé važne v kulturno-zgodovinskem oziru. Jezikoslovna znanost zahteva, da moramo te tujke preiskavati in razlagati z isto ljubeznijo kakor domačinke: oboje so jezikoslovcu samo predmet za opazovanje. On jih tedaj ne bo niti zaničeval niti priporočal; praktični stilist in učitelj pa bo na podlagi znanstvene razlage lahko sprevidel, kaj mu je napraviti s to ali ono besedo.

Nekatere besede, ki so mi temne ali pa so v svoji domači obleki kako zanimive, priobčil sem tako, kakor jih narod izreka. Zdi se mi nepremišljeno, ko bi hotel kdo dajati takim besedam književno lice in sam ne bi vedel, kako naj bi se glasile; — est grammatici quaedam nescire!

* * *

Ákles, a, subst. m., Atlasstoff. Tako govoré v cirkljanskih hribih, pri Fari na Idrijci pa *àkles.* Znano je, da Slovenec govori pogostoma *k* za *t*: *tnalo* — *knalo; poklam* (po Gorenjskem) potle; prim. še zdolaj *kèdl, krapína, škedênc.* Namesto *Tolmín* se govori poleg *Tomín* tudi *Tmín* in *Kmín*; isti pojav vidimo tudi pri besedi *komún* Vertiefung im Wasser, poleg *tomún* in *tolmûn.*

Báwhast, adj., weisslich, grau; rabi se posebno o živini (Podgorjane v Rožni dolini). Beseda je iz nemščine: *fahl,* kar se bavarski glasí *falh:* der Falh, Pferd, Ochs von fahler Farbe; *fàlchet,* die Farbe eines solchen fahlen Thieres (Schmeller-Frommann, Bayr. Wörterb. I. 706); tirolščina ima poleg *fàlb* tudi: *fàlch, fàlchet* von weisslichter Farbe; die *Falche, Fàlbe* sind auch Namen für Kühe und Ochsen (Schöpf, Tirol. Idiotikon 116).

Bgánca, e, subst. f., tu pa tam na Tolminskem isto, kar nsl. gubánica, gibánica. V goriških Slovencih se še sliši *gubána* (Št. Peter), kar so tudi Furlani sprejeli v svoj jezik. *Bganca* je nastalo iz *guba-*

nica ravno tako, kakor malor. *bhać* iz *hbać, hibać* (Miklosich, Etym. Wörterb. 82) in velikor. *bgatъ* iz *gbatъ, gibatъ* (Dalь, Tolkovyj slovarь velikorusskago jazyka I. 58); razvoj je torej ta: gubanica, gbanca, bganca.

Bówkat, bówkam, verb. ipf., glasnó vole ustavljati (Šmartno pri Litiji); Korošci izgovarjajo *wówkat* (Podgorjane). Nejasna beseda; najbrž je narejena po glasu, s katerim se volom zapoveduje, da naj se ustavijo.

Brodovíta, e, subst. f,, Viburnum Lanthana; ta beseda se izgovarja pri Fari *bradavìta,* v cirkljanskih hribih pa *brdawìta*; v teh hribih pravijo ti rastlini tudi *drgawìta* (to je: drgovíta). Vse to je iz *dobrovíta* (Letopis Mat. slov. 1879. 119, 120). Prim. še zdolaj *dobrolétovina* in *kúkovič.*

Brgamín, a, subst. m., Brieftasche (Tolminski hribi); prim. ital. ben. *bergamino,* furl. *bergamìne* pergamena, carta pecorina.

Brítola, brítula, e, subst. f., Taschenmesser (Goriška ok.). To je izposojeno iz furl. *brìtule,* ben. *britola* coltellino; furlanščina in beneška laščina pa imata to besedo od Slovencev: *britva.* Goričani so torej besedo nekoliko spremenjeno nazaj dobili.

Cáker (reci: cákr) v reku: *v cáker hoditi* Nebenbuhler sein, zusetzen (Novo mesto) je iz bavarskega: *zu acker gên* mit Einem. ihm zu schaffen machen, ihn plagen (Schmeller-Frommann I. 32); tirolščina pozna: *ackern* wacker losarbeiten, anstrengend arbeiten; zanken: die zwei haben mit einander immer z'akern; že stvn. ima *zi akare gân* (Schöpf, Tir. Idiot. 9).

Čádan, a, o. adj., reif; *čádan líšnk* (léšnik; Ponikva na Št. Viški gori). Druge sorodnice te besede pogl. v Let. Mat. slov. 1882/83. 200. Če Levstik na tem mestu uči, da je *saja* Russ iz istega korena kakor *čada* ali *kaditi,* je to seveda popolnoma neosnovana trditva; prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 290: sed IV.

Čívežen (reci čívežn), *čívežna,* subst. m., Draht (Bohinj). Janežič ima v svojem slovarji: *čebežen, čileżen* in *čvežen.* Matzenauer, Cizí slova ve slovanských řečech 138, izvaja to iz nemškega Zieheisen; dasi te besede v tem pomenu ni najti v nemških slovarjih, vse kaže, da Matzenauer prav sodi; primeri še, da se srvn. *drâtsmit* v novi visoki nemščini imenuje *Drahtzieher.* — Zraven omenjenih oblik se govori še: *čúvežn* in *čúkežn,* prvo po Gorenjskem, drugo pa v Lokavci na Goriškem. Iz Zieheisen se te dvé obliki ne moreta izvajati; Zugeisen, ki bi sicer ugajalo, pa tudi ni znano nem-

škim slovarjem prav v tem pomenu. Sanders, Wörterb. der deutschen Sprache I. 359. 360 ima: *Zieheisen*=*Zugeisen*=*Drahteisen*: 1) Eisenplatte mit Löchern von verschiedener Weite zum Drahtziehen; 2) Eisen, das zu Draht gezogen werden soll.

Čúklja, e, subst. f., skala, Fels (Temljine v tolminskih hribih). Erjavec v Let. Mat. slov. 1879. 136 piše: *čúkla* strmina v planinah. Beseda je tujka, ali odkod bi bila vzeta, ne vem za gotovo; prim. furl. *çucc,* m., rupe, poggio, colle, giogo (Pirona, Vocabulario friulano 102).

Čúlja, e, subst. f., paróbek (Kanal). Erjavec v Letopisu Mat. slov. 1879. 136 piše: *čúla* razklan parobek, kos parobka (Rihenberk), in ravno tam tudi: *čólja* parobek (v Bolci). Meni je Bolčan to besedo izgovoril *čŭóla,* torej je zadnja Erjavčeva pisava prava. Beseda je nemška, prim. bav. die *Zollen,* der *Zoll*: 1. compacter, gewöhnlich cylindrischer Klumpen; 2. Klotz (Schmeller-Frommann II. 1115).

Čúma, e, subst. f., bukev, fagus silvatica (Temljine). Temna beseda.

Déža, e, subst. f., umešeno testo: *déža shája* (testó vstaja; Podgorjane). Kakor nsl. *déža* Kübel je tudi ta beséda iz nemščine; prim. tirolsko *dêse, döse* Backtrog; frank. *dös'n,* m., Sauerteig, iz stvn. *deismo,* srvn. *deisme* Sauerteig, Hefe.

Dobrolétovina, e, subst. f., Viburnum Lanthana (Šmartno pri Litiji). Iz *dobrovitovina.* Prim. zgoraj *brodovita.* — Zanimivo bi bilo zvedeti, ali se na vse tako čudovite izpremembe skoraj ene in iste besede ne veže kaka vraža ali pravljica, po kateri bi bil narod n. pr. iz dobrovítovine dobrolétovino napravil (po takozvani narodni etimologiji).

Dȉrkati, dȉrkam, verb. ipf., Eis laufen, schleifen (Podgorjane, Celjska ok.); Holz auf einer Riese ins Thal schaffen (Podgorj.). Prim. nsl. *dȉrča* in *drásta* Riese; korén vsem tem besedam je *der,* razširjen s *k*: drěti, dêrem, reissend schnell laufen, dȉrkati reissend schnell laufen lassen. Nsl. *dirjati, dȅrjati* traben, *dir, dȅr* Trab se od tega korena ne sme ločiti.

Drnjókati, drnjókam, verb. ipf., durch die Nase reden, unverständlich reden (Tržič). V slovenščini je sicer znano *drnjóhati* schnarchen. Erjavec v Let. Mat. slov. 1882/83. 202 piše *drnóhati.* Kolikor jaz vem, je *n* v tej besedi omehčan. Ta tvorba je onomatopoetična. Za *drnjóhati* = *smrčati* se sliši včasi po Goriškem tudi izraz *vleči dréto*; prim. gledé glagola enak rek v furlanščini: *tirâ*

su ju foj, respirare a grande stento, agonizzare (Pirona, Voc. friul. 166).

Dúša, e, subst. f., Knopf; železo v likalu (Bügeleisen); das den Docht tragende ‚Schifflein' im Nachtlicht (po Goriškem). Vse troje je gola prestava ital. *anima,* furl. *ànime;* prim. tržaški *anima de boton* fondello, *dei lumini* luminello (Kosovitz, Dizionario del dialetto triestino 1877, str. 7); furl. *ànime di botòn, dal fierr, dal lumìn.* — Kadar goriški otroci prisegajo o kaki stvári, katera ni res, in hočejo, da jim Bog njih prisege in laží ne zapiši v greh, primejo se za gumb ali dušo in se zaklinjajo pri duši na obleki; nasprotnik seveda ne sme tega zapaziti.

Golên, êna, o, adj., unreif (Tržič). Jabelka, hruške, češnje itd. so še golêne, t. j. zelene. — *Golênec, nca,* subst. m., unreifes Obst. Janežič ima *golanec* unzeitige Frucht, kar bi utegnilo biti samo koroški izgovor namesto *golênec.*

Gortěj, adv., hinauf. Tako govoré Podgorjane; to je najbrž sklopljeno iz *gori* in *tje: goritje. Tam* in *tje* tudi po Goriškem radi stavijo pred adv. *gori* in *doli,* po Tolminskem in Benečanskem pa tudi pred predlog *v.* Gl. *htórъ, kèdl.*

Hírs, adj. röthlich (Podgorjane). Temna beseda.

Hôden, dna, o, adj., tüchtig im Fussmarsch: starec nisem več tako hôden, ko v mladih létih. Podstava je *hodъ* (Miklosich, Etym. Wtbch. 86: ched II.).

Htórъ, adv., oben (Podgorjane); *thórъ* isto (v celovški ok.). To je sklopljeno iz *tam* in *gori: tamgori.* Prim. enaki pojav v preskakovanji soglasnikov zgoraj: *bgánca.*

Ječménka, e, subst. f., Speltweizen, Triticum spelta (Pri Fari). Gl. Miklosich, Etym. Wtbch. 104: jenk- 1.

Jerevín, a, subst. m., silen veter, vihar (Črni vrh). Podstava bo pač stsl. *jarъ* amarus, iratus; prim. r. *jaryj* grimmig, zornig, wüthend; ako je to res, potem bi bilo pisati *jarovín.*

Jéšče, a, subst. n., neprebavljena hrana v želodci zaklane živali (Temljine). Erjavec v Let. Mat. slov. 1879. 139 piše: *jéšča* f., hrana. Koren je *jad,* oziroma *jěd.*

Júžen, žna, o, adj., regnerisch: júžno vrême, to je dežévno vrême (Temljine, Kras). Podstava je *jugъ* Südwind, ker ta veter rad prinaša dež. — »Moker kakor juža« (Let. Mat. slov. 1882/83. 206) pomeni torej: Moker kakor južno vreme.

Kastôrec, kostórec, rca, subst. m., Hut aus Biberfell, der Castörhut (Kranjsko); dandanes, ko je bebrovina predraga, zovejo se kastorci še tudi drugi klobuki, dasì so iz čiste kosmíne. V Otaležah je *kastorec* (reci *kastúrc*) sploh kosmat klobuk, kateremu ponekód pravijo *smoljenec* (Let. Mat. slov. 1880. 189).

Kèdl, adv., hinunter (Vipavska dolina); iz *tje-doli.* Prim. *ákles* in *γortъj.*

Kisováj, a, subst. m., Gährausbrauch, kar teče iz soda, kader vino vre. Janežič ima v slovarji *kisovánj.* Nejasna beseda. V drugem delu tiči morda nemški *Wein.*

Kléščman, a, subst. m., Lucanus cervus (v Idriji, kjer besedo izgovarjajo *klíšman*). Isti keber se v cirkljanskih hribih imenuje *klíš,* gen. *klíše,* to je kléšč, kléšča. V Bolcu mu pravijo *kléščar* (Let. Mat. slov. 1879. 131), kar ima tudi Janežič v svojem slovarji. Prim. Miklosich. Etym. Wtbch. 119: klěšta.

Klúpe, klúp, subst. f. pl., das Zwangholz (Podgorjane); iz nemškega die *Kluppe,* die *Kluppen,* isto.

Koncljáti, koncljám, verb. ipf., hin und her raufen; balgen, reissen,. *Koncljánje, a,* subst. n., Balgerei, Scharmützel (Tržič).

Koréla, e, subst. f., die Klage (Tolminsko); iz ital. *querela.* Koréla: queréla = furl. cuièt: ital. quiéto.

Koréš, ža, subst. m., voz, ki veže grédelj na plužna kólca (Šmartno p. Litiji). Prim. v Let. Mat. slov. 1882/83. 208: *koréze,* f. pl., jermeni, idoči vpreženim volom od ojesa do rogov. Iz ital. *coreggia,* f., Riemen; ben. *corèza*; furl. *corèje* striscia di cuojo od altro, con che si cinge o s' allaccia checchessia (Pirona, Voc. friul. 79).

Krapína, e, subst. f., ostanki, kader delajo olje iz lanénega sémena, Leinkuchen, Oelkuchen (Tuhinj). Nsl. je to: *tropíne,* prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 51: dropŭ. Tam je še pristaviti: velikor. *drobiny,* dreba, kvasnaja ili pivnaja gušča, ostatki zatora po spuskě susla ili kvasa, barda; vinogradnyja vyžimki (Dalь, Tolkovyj slovarь I. 507). Prim. zgoraj *ákles.* Beseda je tujka, prim. Matzenauer, Cizí slova 6, 7.

Kréhati, kréham, verb. ipf., hüsteln; v Celji izrekajo *kriéhat,* v Podgorjah pa *kŕhatь* (ŕhatь). Prim. Miklosich, Etym. Wtbch. 90: chraka.

Krípica, e, mal voz (Trst). Beseda je prešla tudi v tržaško italijanščino: *crìpizza* carretta (Kosovitz, Dizionario del dial. triest.

14). — Podstava je *kripa*, Wagenkorb, kar je od nemšk. *Krippe* praesepe; Flechtzaun.

Krémplji, ljev, subst. m. pl., Schneeschuhe (Ravne). — Erjavec v Let. Mat. slov. 1882/83. 210 piše: *krplje, krpelj,* f. pl., isto v Bolci in v Laščah. Beseda je temna. Prim. še *krámp,* m., železo, katero si zavežejo o poledici na noge. Bavarščina ima: der *Krampen,* der, das *Krämpel*: 1. gekrümmter Zacken, 2. Spitzhaue, 3. Kralle, Vogelkralle (Schmeller-Frommann I. 1369). Jarnik, Versuch eines Etymologikons 237, ima koroško-nemški: der *Krampen*; slov. *krampel, krempel* die Klaue. Krampu pravijo pri Fari *kràpš,* subst. m., in poleg tega tudi *kȑnpli,* gen. *kȑnplew,* subst. m. pl. Po Tolminskem se sliši za *kramp* tudi *krámpež,* iz katerega je *krapš* okrajšan; v obéh besedah tiči na konci nemški *Eisen (îsen),* kakor tudi v besedi *krambižar* Fusseisen, o kateri pogl. v Matzenauerja Cizí slova 219. Beseda *krplje* Schneeschuhe je najbrž iz beneške laščine: *carpia* poleg *scarpia* črevelj, lat. *carpisculum.* Pri nekaterih od teh besed je gotovo narodna etimologija vplivala, da so dobile današnje lice.

Krèvelj, krèvlja, subst. m., Grabeisen, kopalo za razkopavanje ognja (Celje). Janežič ima v slovarji: *Krevelj, vlja,* m. Krummhacken in *krevlja, e,* f., Ofenkrücke, Ofengabel. V Podgorjah je *krèvlja, e,* subst. f. (izgovarja se: *'rèwla*) das Bugholz beim Schlitten, das am Boden hingleitet. — Podstava vsem tem besedam je *krivů* schief, krumm (Miklosich, Etym. Wtbch. 141).

Krúnkelj, krúnklja, subst. m., iz nemšk. *Krummholz* (Leskóvca pri Litiji). Sprva se je nemška beseda prenaredila v **krunkelje*; narod je mislil, da je to diminutivum, zato je *c* odvrgel (narodna etimologija).

Kržovátka, e, subst. f. sinica, die Kohlmeise (Šmartno p. Litiji). Temna beseda.

Kúhati, verb. ipf. Slovenci oglje *kuhajo,* Nemci je pa žgó (brennen); vsaj v nekterih krajih po Gorenjskem ga Slovenci ne žgó.

Kúkovič, a, subst. m., Viburnum sp. (Gorica). Prim. *brodovita* in *dobrolétovina.*

(Dalje prihodnjič.)

Zlata útva.

Na lov mi plemič mlad odpravlja se,
Molčé od matere poslavlja se.
»Ne hôdi! Sanja me nocòj mučila,
Ob tvôjem gróbu sôlze sem rosila.«

Izza gorâ priplul je zor lehnó,
Napóti plemič v šumo se temnó;
Jutránji pôkoj drevje je pokrival,
In ptiček v gnezdu še sladkó je snival.

Ne strelja; kakor v sanjah gre naprej.
Oj, kám te vêde tajno pot, povej?
Hití mu po skalinah noga mlada,
Pečín se ne ustraši, ne prepada.

Naprej, naprej! Naproti pribučí
Peneči hudournik ter šumí:
»Oj, dánes vsaj ostávi to gorôvje,
Pogubonosno rajsko je valôvje!«

Naprej! V borôvje prišel je temnó,
Omámi čut ga nepoznan sladkó.
Nad njim svarèč so bôri zašumeli:
»Ne stopaj dalje, vrni v grad se beli!«

Ne sluša, dalje sili mu srcé,
Oči od kopernenja mu plamté.
Naproti njemu ptica priletéla,
In ptica lástavica je žgoléla:

»O kaj ti pravim, plemič brdki moj,
Čemú te sèm korák privèl je tvoj?
Srcá ognjéno krôti hrepenenje,
Mladó takó je tvoje še življenje!«

Kaj mari mu svarečega glasú,
Naprej, naprej, le više brez mirú!
Sedàj dospè na vzvišen rob pečíne
Pogleda tjà v neznane mu globíne.

Pred sabo vidi jézero krasnó;
Mladenič, rajsko jézero je tó!
Blestí se vse čarôbno in leskéče;
Oj, plemič ti, zakaj srcé trepéče?

In sred jezéra útva ziblje se,
Lehnó po njem, ponosno giblje se.
In lovec vidi útvo zlatokrilo
Ter lók z mladéniško natéza silo.

Po blískovo pušíca v zrak vzfrčí,
Vzfrčí, vzletí in útvo dohití . . .
V tem hipu zabučí raván vodena,
Na mestu útve plava krasna žena.

Valovi lèhno k bregu jo nesó,
Zaprl uhó, ti plemič, in okó!
In nánj pogled upira ljubeznivo,
Mladeniču šepeče zapeljivo:

»Temán me čar je krìl stoletij pet,
Življenje mrtvo, mrtev bil mi svet;
Ukleta morala sem tú živeti
In čákati rešitve in trpeti.

Prišèl si ti — dehtí mi zopet maj,
Oj, pojdi k mêni v moj čarobni raj!
Tu spodaj v rajskem vrtu bodeš bival,
Ob stráni moji žitja slast užival!«

In v vódo k nji ga vleče tajna moč.
Poljubi njé obràz . . . krog njiju črna noč!
Strašnó, groznó narastajo valôvi,
Iz njih zvené mi žalostni glasôvi . . .

Prikaže zvezd se čeda na nebó,
In mir in pokoj léže na zemljó;
Tihotno-tožno, čuj, šumí dobráva,
Po mirnem jézeru spet — mrtvec plava . . .

Rádinski.

Vesela vožnja.

Humoreska.

Spisal **Ivan Hribar.**

(Dalje.)

Dober teden potem, odkar je dohtar Konec bil zopet srečni gospodar konja in kolêslja, padel je prvi sneg. Mnogim je prišel še prezgodaj; veselili so se ga pa óni mestni siromaki, katerim kidanje snegá dáje precéj zaslužka, in tudi óni gospodarji kónj, katerim je vožnja na saném v posebno zabavo. V mestu, v katerem je stanoval dohtar Konec, sicer ni bilo bogatega plemstva, katero bi bilo moglo razvijati razkošje in sijáj; zato je pa bilo nekaj mladíčev, ki so po roditeljih svojih podedovali lépo imetje in ki ves ljubi dan niso imeli druzega opravka, nego skrbeti za to, da kolikor se dá hitro spravijo v druge roké denar, čegar vrednosti niso poznali. Ti in pa nekateri bogati trgovci so skrbeli za gojitev raznovrstnega sporta in med drugim tudi za sánkanje.

Komaj je padla tólika plast snegá, da je dobro pokrivala zemljo, že so se ožívile mestne ulice in poti po najbližnji mestni okolici z raznovrstno ustvarjenimi sankami in neprenehoma se je čulo veselo zvonkljánje kragúljcev, navéšenih kônjem okoli vratóv, ali pa navezanih vrhu komátov, olepšanih póleg tega še z raznobarvenimi šopi žime.

Dohtar Konec je prišel ravno iz gostilne pri »zlatem vólu«. Brez posebnega namena je postál nekoliko med vrati ter se oziral po delavcih, ki so se trudili podrgniti že shójeni sneg s hodníkov ob hišah. V tem se začuje iz daljave sreberno zvonkljánje kragúljcev in kmalu na to pridirja izza ogla na lahkih saném, v katere sta bila zaprežena dva iskra vranca, rentier Tscheleschnigg. Konec se obrne jezno v stran, ko ugleda, da si je na vsako stran kragúljcev napraviti dal šop črnordečežolto pobarvane žime ter zagodrnja nekaj nerazumnih besedij

Zdajci mu šine v glavo prešerna misel: »Pokažimo, da smo tudi mi tukaj!«

In namesto v kavarno, kamor je zahajal obično po obedu, zavije v stranske ulice na levo in stopi naravnost v prodajalnico Komatárjevo.

»Imate li kragúljcev za sánkanje?«

»Sevéda imam, gospod doktor! Kakšnih želite: za vrh ali za okoli vratú?«

»Za vrh. In dva šopa morata biti póleg, čujete! Dva šopa od belomodrordeče žime.«

»»Kakor ukazujete. In prav tu imam jedno takšno garnituro. Naročil sem si jo z Dunaja s pogojem, da mi je smeti vrniti šopa, ako nikdo ne povpraša po njima.««

»Kakor nalašč!« misli si Konec. Dogovorí se hitro o ceni, plača in naročí, naj se mu kupljeno kónjsko lepotičje pošlje na dom.

Potem stopi k Cijazu in kupi pripravne saní, na katerih je bilo prostora za dve osebi.

»O, kakó se bodo jezili Tcheleschniggi in Mlineritschi, Müllerji in Meierji in kar je njim jednakih ljudij v mestu, kadar ugledajo mojo slovenskonárodno sánkarsko garnituro, nadéto iskremu mojemu konjiču! Jaz pa bodem imel zavest, da sem zvršil jedno národno dolžnost več. — Takisto je modroval po tihem domóv gredé Konec in dolgo že ni bil takó zadovoljen sam s seboj, kakor tedaj.

Drugega dné je bila sobota popóludne — pripelje se Konec na svojih saném z dvorišča pri »zlatem vólu«. Peljal se je po vélikih ulicah, potem pa je zavíl iz mesta v bližnjo, jako oživljeno vas Komárjevo. Srečujoči ga znanci postajali so in zrli začujeno za njim. »Kakó se je jel spuščati!« menili so nekateri; »žêne mu treba, da mu pristriže peróti,« odgovarjali so drugi. Národnobarvena šopa ob kragúljcih pa sta bila sploh všéč.

Dohtar sam je mislil, da se more sedaj vzporéjati z vsakim sankáčem; kajti konjič se mu je v tem kratkem času, odkar so mu sipali oves na njegov račun, vidno popravil; saní njegove so bile res lepé; upréžna oprava brez graje. A ko se je mimo njega pripeljal zopet rentier Tscheleschnigg z iskrima svojima vrancema, na katerih se je košatíla nemškonárodna kragúljčja garnitura, tedaj je opazovalec — ako je bil slovenskonárodnega mišljenja — moral pač obžalovati, da slovenskonárodna šopa čepita na konji dohtarjevem. Konec pa, kakor rečeno, tega nikakor ni čutil.

Istega večera so se zbrali »fiksovci« zopet v tunelu pri »zeleni žabi«. Veselo je bilo tam, kajti dohtar Konec je moral plačati nekoliko litrov vina, »da se zamočijo kolesa njegovega kolêslja« — kakor je dejal tovariš v Eskulapu, dohtar Babúder. Razumeje se samó po sebi, da se je o takih okolnostih govoríca sukala le okoli Končevega kônja, kolêslja in saníj. Vse pa se je razmotravalo z vesele straní in dovtipi — dobri in slabi — vsipali so se na ubogega Konca iz vseh kotov.

Ko je ura odbila jednajst, začela se je razhajati vesela družba. Nekateri so odšli v kavarno; drugi — posebno taki, katerim je o poznem prihodu grozila propóved izza gardin — šli so domóv.

Dohtar Konec in pisatelj Krêmen pa sta šla k »zlatemu vólu«, kjer so začeli točiti dobro in zdravo istrsko vino novega pridelka. In dobro božjo kapljico sta védela ceniti obá; zato sta o drugih — namreč »nefiksovskih« — dnevih zahajala rada k Turinu, k Žlajpohu in k Jarnejki ali pa celó rómala v Komarjeváške gostilne »na Bóbnu« ali »pri lépi Anki«. »Zlati vòl« jima je bil znan šele od tedaj, odkar je Konec imel v njegovem poslopji konja in kolêselj in je iz hvaležnosti začel zavajati prijatelje svoje v to gostilno. Sicer pa bodi rečeno v čast »zlatemu vólu«, da je póleg dveh vrst vríska točil vedno tudi kako res dobro kapljico; v najnovejši dôbi istrsko črníno.

»Glej, ti si res trmast do skrajnosti,« začne Krêmen, ko sta sedela pri vinu in trčivša na zdravje, izpraznila vsak svoj kozarec. »Čemu ti je bilo treba konja? Sitnost imaš ž njim in pa izgubo boš imel«.

»»Ne bodi siten! Kaj véš ti, ki še nikdar nisi imel konja!««

»In vender pravim, da poznam konje bolje od tebe; saj je imel strijc moj vedno po dva in jaz sem se o počitkih rad sukal okoli njiju«.

»»Jaz pa pravim, da bi védel ti bolje, kakó treba ravnati s Krjávljevo kozó, negoli z mojim vrancem.««

»S tvojim v r a n c e m, praviš? Za Bóga, ti res poznaš konje, da ti ni vrstníka! Saj je tvoj konj l í s e c.«

»»Lísec, vranec, šarec ali bélec, vse jeden vrag! Konjska imena so vsa; no, in jaz sem svojemu izbral ime vranec,«« pravi dohtar, ki je čutil, kakó prav govorí Krêmen.

Letá pa je nabrál ustna v posmeh, ki je dodajal posebnega karakterističnega izraza zanimivemu njegovemu obrazu, potegnil nekoliko kapljic vina iz kozarca, kateri je bil Konec med pogovorom zopet natočil do vrha, in napósled je dejal: »Draga je pa ta stvar vender dvakrat tóliko, kakor če bi najemal vozníka.«

»»Ne rečem, da ni nekoliko dražja; a dvakrat tóliko ne. Zato pa se lahko peljem, kadar in kamor hočem. Zbilja! Peljíva se kdàj kam vènkaj.««

»Dobra misel! Glej, in saní imaš, to bi bilo prav prijetno. Na saném se jaz posebno rad vozim.«

»»Torej si volján; ali kdaj in kam?««

»Véš kaj, peljiva se Gladka pogledat.«

»»Izvrstno! Tudi jaz ga že dolgo nisem videl. Pa vender sva tedaj, kadar sem bil v Kolibji vasi, občevala malone vsak dan.««

In takó je bila stvar dogovorjena.

Treba je bilo le še določiti dan. Tudi o tem sta se sporazumela lahko, kajti, ko je Krêmen dejal, da bi bilo najpripravneje peljati se na Bobóvo vérnih duš dan, pritrdil je dohtar, da mu ugaja ta nasvet.

* * *

Gósta megla je ležala nad mestom, ko sta se dogovorjeni dan ob osmih zjutraj pripeljala prijatelja na saném z dvorišča pri »zlatem vólu«. Po mestnih ulicah, po katerih sta se peljala, bil je sicer pospravljen sneg; a ker je zemlja bila dobro zmrzla, dričale so po nji saní vender primerno dobro. Zrak je bil čisto miren; niti najlahnejše sapice ni bilo čutiti. Zato tudi ni bilo hudega mraza; le ivje se je delalo vozílcema po brkih in po bradàh.

»Prav prijetno vožnjo bodeva imela danes,« izpregovorí Konec, ko so smučale saní mimo poslednjih hiš v mestu.

»»Le premalo snegá se mi zdí na cesti. Kàj ne vidiš, da se saní večkrat zavirajo ob cestnem grámozi? Ne vém, kakó se bodeva vozila,«« odgovoril je oprezni Krêmen.

»Ne bój se, čim dalje prideva od mesta, tem več najdeva snegá na cesti. Tukaj je mnogo vožnje in zato so ga menda odkidali.«

»»Nič ga niso odkidávali, vsaj ob straném ni tega videti. Bojim se, da ga je včeraj in predvčerajšnjem pobralo solnce.««

»Kaj misliš? Premalo solnca je bilo in premalo močí je imelo.«

In vozila sta se zopet tiho dalje. Promet je bil na cesti prav živahen. Neprestano so ju srečavali vozovi, lahkí in težkí, a za čudo: nobenih saníj ni bilo vmes. To zopet ni hotelo Kreménu v glavo.

»»Glej,«« pravi z lahnim nasmehom, »»nobenih saníj še nisva srečala. Meni se to vsekako zdí čudno; saj jih ljudje v górenjih krajih rabijo radi.««

Konca pa tudi ta opazka ni spravila iz ravnodušnosti. Napel je vajeti, ošínil na lahko konja z bičem in, da napelje pogovor na priljubljeni mu predmet, vpraša Kreména:

»Povèj, kakó ti prija vranec moj?«

»»Lísec tvoj, kolikor vidim, ni slab. Če si ga kupil res sam, zaslužiš priznanja.««

»I, kakó pa, da sam. In še veliko nisem dal zánj. Stoinsedemdeset goldinarjev ni preveč. Sedaj bi ga ne dal izpod treh sto.«

»»Tri sto ti nikdo ne bode dal zánj,«« odvrne čvrsto Krêmen.

»Ti si res čuden! Kakó moreš trditi takó odločno, da ne? Počakaj, da vidiš, kakšen bode vranec moj — ali če že le hočeš: lísec. Ovsa ne strada.«

Ker je Konec med pogovorom popustil vajeti, spotakne se kònj.

»»Glej, kljuséta lenega! Tóliko ovsa mu daješ in takó malo se voziš ž njim, pa hoče zaspati na cesti. Ustrizi ga, da čuti.««

In jeli so padati po kónji udarci Končevega biča. To ga je zdramilo in spustil se je v divji dir, pri katerem je poskákoval, da je opletal po ojesi. Konec ga pustí nekoliko časa takó dirjati, potem pa pogleda Kreména nekako bahávo po stráni ter pravi:

»Ali si videl, kakó je šel?«

»»Kakeršen vozník, takšen kònj,«« odvrne Krêmen.

»Kakó to misliš?«

»»Meniš li, da je lepó táko dirjanje? Dobremu vozníku ne smé kònj, ako dirja, nikdar poskákovati. Zapomni si to.««

Konec je umolknil zopet. Spoznal je, da se mora res od prijatelja Kreména, ki ni še imel svojega konja, učiti vozarjenju.

Vozila sta se že dobro uro. Megla se je začela réditi in solnčni žarki so jo predirali semtertja. Namesto, da bi bila našla — kakor je pričakoval Konec — na cesti več snegá, bilo ga je skoro čimdalje menj. Vender so saní po zmrzli cesti vedno dričale še dobro. Do Bobóvega sta imela še dve uri. Konca doslej ni skrbelo, da bi ne prišla do tja; mislil je, da mora zarad njegovih saníj cesta ves dan ostati zamrzla. Šele sedaj se je jel nekako nejevoljno obračati v óno stran, kjer je solnce obsevalo vedno redkejšo meglo.

Krêmen, ki je, kakor smo videli, slutil že prej, da utegneta s sankami obtičati na cesti, prepričal se je sedaj, da nikakor ne bode mogoče priti do Bobóvega. To prepričanje se mu je utrjevalo še zlasti zato, ker je videl, kakó začujeno so pogledovali in kakó škodoželjno pozdravljali ju ljudje, ki so ju srečavali.

Ko sta se prijatelja pripeljala do Zalésja, izginila je hitro megla in solnce je posijalo takó krasno, kakor bi bilo hotelo napovedovati najlepši majnikov dan. Dohtar Konec se ozrè proti mestu in glej: bilo je zavito v meglo, kakor jedno uro prej.

»Vrag vzêmi solnce! Vse veselje nama bode pokvarilo.«

Krêmen se nasmehne in odvrne mirno: »»Ne preklinjaj solnca! Po tvojih saném se ne bode ravnalo.««

»Kaj misliš, ali naj se vrneva?« vpraša naglo Konec, ki je čutil, kakšno, za ta čas neobično gorkoto imajo solnčni žarki in mu je zarad tega zdajci upalo srce.

»»Vrniti se! Nikakor! Ali moreš biti pôrok, da se ne vzdvigne tudi megla, ki je še za nama? In potem bi obtičala itak sredi póta. Srčnost velja. Do Mačkovca imava samó še pol ure. Tja privoziva vsekakor. Tam pa pustiva saní ter si najameva voz in takó venderle prideva na Bobóvo.««

»Prav praviš. Le srčno dalje«, pritrdi dohtar, čegar malodušnost je izginila zopet o vzpodbudnih besedah Kreménovih.

In trênil je konja znóva, da se je spustil v dir. Položneje je jel iti šele, ko se je dobrega pol kilometra dalje dvigala cesta nekoliko v strmec.

Bil bi pa moral vsekakor oddehniti si tudi sicer, kajti čim dalje sta se vozila prijatelja, tem bolj je bila tála cesta in tem teže so têkle saní. Kònj se je spehal takó, da se kadilo od njega.

Prišedši zopet na plano cesto, hotel je Konec zopet nagnati svojega »vranca« v dir, ali Krêmen ga je opozoril, naj ne muči živali, ko vidi, da komaj vleče saní za seboj po cesti, katera se je bila v tem popolnoma otajala. Vozila sta se torej polagoma. Konec je bil zlovoljen; nekaj zato, ker ga je prevaril račun, kar se tiče snega, nekoliko in še bolj pa zato, ker je sedaj uvidel, da s sankami res nikakor ne bode mogoče priti do Bobóvega in da prijatelj Gladek ne bode mogel občudovati njegove kragúljčje garniture. Krêmen pa se je prav od srca smijal nejevolji Končevi in ga je semtertja še nekoliko podražil.

Bila sta že prav blizu Mačkovca. Kònj se je na ostro posuti cesti silno upehal in morala sta nekoliko postati, da si oddahne.

»Dober dan, gospóda!« pozdravi ju kmet, ki jima je prišel po cesti naproti. »Prijetno se je danes voziti, prijetno. Solnce ogreva, kakor spomládi.«

Koncu je bilo, kakor da bi ga bila ugriznila ôsa. Robato kletev in ostro zabavljico je imel že na jeziku, toda prehitel ga je Krêmen, rekoč: »Bog dàj dober dan, oče! Prijazna je beseda Vaša in gotovo tudi dobro Vaše srce. Res, prijetno se je nama voziti o takó toplem solnci, a konju vleči je težkó. Péš bi morala hoditi, ko bi ne hoteli Vi biti takó dobri, da malo potisnete saní tja-le do prve gostilne.«

Kmet je spočetka gledal Kreména nekako začujeno; a Kreménovo vedenje, še bolj pa menda zadnja njegova beseda je vplivala nánj tóliko, da se je udal pomagati upehanemu konju.

Konec sicer sprva ni hotel dovoliti, da bi kdo potiskal saní, češ, da je kònj dosti močan potegniti jih ž njima vred do Mačkovca in da bi bila taka vožnja venderle presméšna; ali ko mu je Krêmen,

kateremu je igral satirski nasmeh okoli usten, povédal nekoliko latinskih besedij, udal se je in to resnično smešno sánkanje se je začelo.

Za dobrih pet minut postále so saní pred vrati Knoftrove gostilne. Gostilničarica, katera je poznala Konca od tedaj, ko je služboval v Kolibji vasi, priteče na vežni prag in vzklikne vsa začujena: »I, gospod dohtar, kàj ste Vi? In pa danes na saněh!«

Konca bi bil tudi ta ogovor kmalu razjezil, vender spomnil se je, zakaj se je uprav ustavil tu, zato je brzdal svojo strast ter je mirno odgovoril: »Nikar se ne čudite, mati Knoftrova!« Prevarilo naju je; kar se lahko pripetí vsakomu. Saj ne delava midva vreména in če bi ga, potem bi danes pri Vas gotovo ne sijalo solnce, kakor ni v mestu, ko sva davi odhajala. A sedaj pokličite hlapca, da izprevêde malo konja ter ga dene potem v hlev; o vsem drugem se dogovorimo kesneje.

V tem, ko je hlapec izprezal konja, stal je póleg saníj mož, ki jih je bil potiskal, in si brisal pot z obraza. Prav vroče mu je bilo; a ko je videl, kakó se novo kosítarno gostilniško znamenje lepo bléšči v solnci, vselila se mu je v srce maméča nádeja do dobrega požirka. Toda predno se mu je imela izpolniti ta nádeja, hotel se je nekoliko pošaliti ž njim Krêmen, da osveti sebe in prijatelja svojega za porogljivi pozdrav.

»Kàj ne, oče, prijetno se je danes potiskalo, prijetno? Solnce je grelo kakor spomládi.«

»»In pa res. Saj me je pa tudi pošteno ugrelo,«« odgovorí na to mož, ki je pričakoval, da bodo te njegove besede padle na rodovita tlà. Ali kakó se je začudil, ko mu je Krêmen odvrnil: »Dobro delo ste storili. Bog Vam to povrni! Sedaj pa zopet lahko greste, kamor ste se bili namenili.« Žalostni izraz obraza njegovega pričal je, da so bile te besede ostra pokora za žejno njegovo dušo. Dasi je že od mladih nóg védel, kakó neizmerno veliko je »boglónaj« vreden, vender ga v tem trenutku ni cenil posebno visoko.

To je tudi Krêmen védel dobro. In ker se mu je zdelo, da je postréžnemu móžu dal že dovolj okusiti Tantalovih múk, dejal je, ko je le-tá ravno nekako zlovoljno začel se pripravljati na odhod: »Sicer bi Vam pa liter vina menda ne škodoval. Kaj menite?«

Zdajci se je situvacija nagloma izpremenila. Mož se je zopet zveselil in naglo je stopil v gostilno, kjer je pri kozarci vina delj nego uro zabaval prijatelja z zdravim svojim humorjem, kateremu se zlasti Krêmen ni mogel dosti načuditi.

Dohtar Konec je bil vesel zlasti zato, ker se je dogovoril brez težave z gostilníčarico, da mu posodi kolêselj za vožnjo na Bobóvo, in na to veselje dal je zgovornemu možu prinesti še liter vina, dasi mu je že prejšnji liter začel nekako siliti v láse.

Ko si je kònj odpočil in se nakrmil, velel ga je Konec zapreči pred Knoftrov kolêselj, kateri mu je hlapec v naglici nekoliko očedil blata, ki se ga je držalo morebiti že leto dnij, in hajdi veselo dalje! Ker je bilo že pozno, gonil je dohtar konja skoro vedno v dir in kmalu se je v krasni okolici pod srednjevisokimi gorami, sredi košatih gôzdov prikazalo veliko, belo poslopje — grad Bobóvo.

Bobóvo je bilo lastnína Vinka Gladka. Lepo posestvo je bilo to in neobremenjeno je je prevzel po svojem pokojnem očetu sedanji lastník.

Vinko Gladek je bil sam korenito omikan mož. Dovršil je na dunajskem vseučilišči po želji očeta svojega pravoslovne nauke, potem pa je, ker mu služiti ni bilo potreba, ostal domá in prevzel gospodarstvo. A tudi s tem ni imel mnogo skrbij. Opravljala mu je vsa njegova mati, oprézna, priljudna in v gospodarstvu izredno zvédena gospá. On sam je obšel obširno svoje zemljišče le tedaj, kadar je lovèč sledil za skokonogimi zajci ali srnami.

Zato se je pa mnogo bavil s književnostjo. Prevzel je sicer že po očeti veliko in dragoceno knjižnico; ali kakor je to bilo nekdaj pri nas, našel je v nji pač mnogo latinskih, nemških, francoskih, angleških, laških in še celó španjskih del, v tem ko je vso slovansko književnost zastopalo le nekoliko starejših létnikov »Novic«. Da to Vinku Gladku, v katerem se je vzbudila národna zavest že v zgodnji mladosti, ni zadoščevalo, umeje se samó po sebi, zato si je naročil mnogo znamenitejših knjig raznih slovanskih književnostij in si takisto napravil knjižnico takó raznovrstno, da bi nji jednake zastonj iskali po hišah slovenskih.

Ta knjižnica je bila glavna zabava Gladkova. Posebno rad je proučaval novejše beletristične proizvode slovanskih pisateljev, osobito ruskih, katerih zdrava realistična smér, prosta ónega jetičnega svetobolja, ki je zavladalo v književnostih ostalih národov, prijala mu je jako.

Po vedenji svojem je bil Gladek prava prilika dobrodušnosti. Dasi vzgojen v gospôdskem društvu, občeval je vender rad s preprostim národom. Zato so mu bili pa kmetje okolice njegove tudi prav od srca udani in kar v tolpah so prihajali časih k gospodu Vinku — takó so ga imenovali zaupno — po svéte, katere jim je vedno rad delil.

(Konec prihodnjič.)

Presenéčenje.

Melanconia,
Ninfa gentile,
La vita mia
Consegno a te.
Pindemonte.

Oj, zopet tu! Odkod pa, deva tožna,
Ti vedna spremljevalka mojih dnij?
Ko sem odšèl na pot sem vender mislil,
Da tebe v mestu ni.
Ko hodil sem po gôrah temnolésih
Samoten, bila si povsod z menój,
In v mračnih gozdih slèharn dan srečaval
Obraz sem mili tvoj.
Ko truden in potrt, jesenski véčer,
Kadàr je solnce mrlo za goró,
Sedèč na strmem róbu sam in tožen
Povéšal sem glavó:
Od zadaj tiho k mêni te prinašal
Kakòr na krilih lègek je korák,
In mirno si ostajala pri mêni
Potem še dolgo v mrak.

A prišel vender dan mi je ločenja,
Očetov zopet sem zapustil dom,
S teboj poslovil tudi se in rekel:
Več videl te ne bom.
Saj vém, da ti ne ljubiš trum šumečih,
Ki mešajo se v mestu dan in noč;
Ti večni krik, ropòt kočij ti zlatih
Sovražiš na vso moč.
Samoto nemo, mir in gôzdne sence
Ti, tožna deva, ljubiš mi nad vsè.
A jaz tja grem, kjer vse je živo, glasno,
Vse gnête se in vrè. —
In vender tu si, bledolična deva,
Ti vedna spremljevalka mojih dnij!
Ko sem odšèl na pot, sem krivo mislil,
Da tebe v mestu ni.

A draga, ti takó zvestó me ljubiš,
Da za menój prišla si sèm celó!
Kot senca me povsod sledíš, kaj hočem?
Ostani le, naj bó! —

Zamejski.

Spomin.

Spomin, kam naj bežím! . . .
Pri oknu nem bedím,
Tja v noč mi zrè okó
Otožno in rosnó.
Li vidiš zvezde jasne,
Kakó so žive, krasne!
Kakó ti vse migljá
Tam z nôčnega nebá!

A kaj, a kaj vse tó?
Kaj mêni vse nebó?
Spominov davnih bròj
Razdira moj pokòj.
Zató, ko vse počiva,
Ponôčni mir uživa,
Pri oknu nem stojim
In tiho se solzim!

Zamejski.

Književna poročila.

II.

Dr. Roman Jarosiewicz, Über das Euchologium Sinaiticum. Kolomea 1888, 8°, 40.

Prokop Lang, Jazykovědecký rozbor Euchologia Sinajského. I. Pravopis a hláskosloví. V Příbrami 8°, 53.

Skoraj ob istem času sta izšli omenjeni razpravi, jedna neodvisna od druge. Obe razpravljata o jeziku Geitlerjevega služebnika, kateri se navadno imenuje Euchologium sinaitikum, ker je lastnina sinajskega samostana. Glavni razloček med obema razpravama je ta, da prva obseza vse jezikovne pojave, tedaj glasoslovje, oblikoslovja in še nekatere druge stvarí, druga pa samó — kakor že kaže naslov — glasoslovje in grafiko.

Jarosiewiczeva razprava, katera razpada v tri poglavja (a. Inhaltsangabe, b. Ueber den Sprachbestand unseres Codex, c. Schluss) riše nam, kakor te to pri malem obsegu knjižice samó po sebi umevno, le v glavnih potezah najvažnejše jezikovne posebnosti. Žal, da je pisatelj marsikatere za oceno in veljavo spomenika važne posebnosti, samó jako sumarično omenil, takó da si čitatelj ne more dovolj jasno predstaviti značaja spomenikovega in njegovega odnošaja nasproti drugim glagolskim rokopisom. Po besedah pisateljevih v uvodu, kjer pravi, da hoče natančno razpravljati o vseh bitnih in važnih jezikoslovnih lastnostih, bili bi pričakovali več natančnosti. Sicer čitamo že na str. 12.: »Es sollen hier vor Allem jene sprachlichen Eigenthümlichkeiten unseres Codex in Betracht gezogen werden, durch welche er von anderen bekannten glagolitisch-altslovenischen Denkmälern im Wesentlichen abweicht und dann solche, die auf die Eruirung des relativen Alters unseres Codex und des Landes, wo er entstanden sein mag, von gewisser Bedeutung sein können.« Pa kdor bi mislil, da nam bode podal točno vsaj omenjene posebnosti, ta bi se hudo motil. Nobeden ne dvoji, da je pri označevanji in oceni stsl. spomenikov, važen aor. starejše formacije; na to je že opozoril pred mnogimi leti Šafařík in gledé te oblike je bitna razlika med starejšimi glagolskimi in cirilskimi spomeniki, če niso zadnji neposredno potekli iz prvih, in vender omenja pisatelj samó treh takih oblik, tedaj komaj jedno četrtino, dasi pravi »die meisten zähle ich auf«. O sestavljenem aor. pozvemo samó, da se nahaja jako pogostoma, toda v kakem razmerji stoji nasproti starejšemu aor., o tem zopet nismo poučeni, in baš to bi nam bilo potrebno vedeti. Glagolski (stsl.) spomeníki se dosledno razlikujejo od starejših cirilskih (stsl.) tudi gledé part. praet. I, v prvih spomenikih nahajamo če ne izključno, vender v veliki večini krajše oblike na *jь*, v zadnjih pre-

vladujejo znatno oblike na *ivъ*, želeli bi tedaj, da bi tudi o razmerji teh dveh oblik kàj natančnega pozvedeli, pa pisatelj je navedel komaj osminko primerov za krajšo obliko, isto tako je navedel komaj tretjino primerov 2. in 3. sgl. aor. s končnico *tъ*, katera, kakor je znano, prevaguje v cod. suprasliensis. Vém, da ne moremo zahtevati od pisatelja, da bi nam podal vse primere navedenih važnih oblik, toda zahtevati smemo, da nam pové v številkah razmerje. Tudi marsikaj drugega ni najti v razpravi. Tako ne nahajam instr. pl. ъ/o-deb. na *-ъmi* po analogiji *u*-deb.: *gvozdъmi*, *darъmi*, tudi stari instr. pl. konson. sklanje *szvědětely* manjka. Druga posebnost euhologija je, da ima v part. praes. pass. mesto suff. *-nъ* tudi podaljšano obliko *-nьnъ* n. pr. *neizglagolanenъ*, *neizglagolanъnaago*, *pokaanъny*, *neraskaanenъ*, *neispisanenъ*, *neizdrečenъnoją* etc. oblike, katerih skoraj ni najti v nobenem drugem stsl. spomeniku, pisatelj jih pa tudi ne omeni.

Najobširneje govorí pisatelj o poluglasnikih in pri tem mu je podlaga cod. zografos, kar le moremo odobravati, ker je to zbornik, kateri med vsemi stsl. rokopisi razven kijevskih fragmentov najnatančneje razločuje poluglasnika. Pisatelj nam je prav lepo in pregledno razdelil vse primere, kjer se sinajski zbornik ne strinja z zografom gledé poluglasnikov, toda nekaj malenkostij je tudi tukaj pregledal, kar se seveda pri tako velikem številu primerov lahko zgodí v naglici. Tako ne omenja *prologosь* 5a, in tudi *o* nadomeščuje v mnogo večjem broju poluglasnik *ъ*, kakor se to dá razvideti iz te razprave, on celo ne omeni, da se mnogokrat najde *vo* za *vъ* in *so* za *sъ*.

To so nekatere pomanjkljivosti spisa, toda ne napake, ampak moramo nasprotno priznavati, da napravlja razprava na vsakega čitatelja prav dober vtisek, ker govorí pisatelj o vsaki stvári prav trezno in posebno zato, ker je dobro znal izbrati in ločiti važnejše pojave in posebnosti od navadnih in nevažnih in zato bode vsakdo rad segel po tej razpravi, kdor se hoče seznaniti z jezikovnimi posebnostmi tega spomenika. V razlago se pisatelj malokdaj spušča, zato tudi nima kàj prida prilike, toda z njegovimi nazori se lahko skoraj vedno strinjamo Če govorí o prehodu *ъ* in *ь* v *o* in *e* v instr. sgl. in dat. pl. ъ/o-deb., je to zdaj že vender zastarela hipoteza in pisatelj bi se je bil že lahko otresel. O prehodu poluglasnika v *o*, *e* v teh sklonih dalo se bi samó takrat govoriti, če bi v stsl. spomenikih res nahajali primerov s končnico *ъmь*, *ъmъ*, toda teh ni razven dveh, treh, kateri so tvorjeni po analogiji *u*-deb. Take oblike so nekoliko navadnejše v ruskih spomenikih, zato pa še niso staroslovenske. Nekolikokrat nahajamo *e* m. *ъ*, kar bi gotovo ne pričakovali. Jaz se ne morem lahko prepričati, da se je v teh slučajih res *e* govoril, nego mislim, da je pisatelj, kateri je imel navado v gotovih slučajih *ь* nadomeščevati z *e*, tudi tukaj to storil, dasi bi imelo pr votno stati *ъ*; našel je pač v originalu *ь* ali je pa čital tudi *ъ* lahko krivo

za *ь*, ker je v glagolici razlika med tema dvema črkama silno mala; na ta način se ima *e* v gen. pl. *ljubъve* razložiti. Tedaj o prehodu *ъ* v *e* ne morem tukaj govoriti. V dveh slučajih stoji *ъ* m. *y*, kar je pa najbrž le pomota, pisec je v naglici pozabil dostaviti drugi del črke *y* in tako je zapisal samó *ъ*. Inače se pa mora smatrati nadomeščevanje *ą* z *o*, kar je sicer jako redko in bi zato tudi lahko bila samó piščeva pomota, ker je *o* baš prva polovica glagolske črke *ą*, toda to ni verjetno, ker najdemo tudi nasprotno *ą* za *o*, kar vender kaže, da sta se v resnici zamenjavala omenjena samoglasnika. Nom. pl. part. praet. I na *e* n. pr. *svvęzavъše* omenja pisatelj med primeri *ъ*/*o*-dekl. ne dvojim, da je tudi njemu dovolj znano, da je to še ostanek stare konsonantične sklanje. Na str. 31. omenja acc. sgl. *ljubь* (*ljubъ*) in dostavlja »es (t. j. acc. ljubь) ist auch ein Beweis dafür, dass in unserem Codex die ältesten Formen aufbewahrt worden sind.« On tedaj misli, da je non. acc. sgl. *ljubъ* najstarejša oblika *ū*-dekl.; ne vem, če se bo kdo s tem ne sicer novim nazorom strinjal. Ne sme se pozabiti, da staroslovenščina take oblike ne pozna, vsi primeri — število je grozno pičlo — so najbrž pomote, kar je tem verjetneje, ker jih nahajamo večinoma v glagol. spomenikih, ali so pa ostali skloni s svojim *ъ* vplivali na nom. Jako sem se čudil, ko čitam na str. 30. „Sgl. gen. *jęzę* 52 ist offenbar vom Stamme *jęzja* gebildet, wie auch Sgl. acc. *jęzją* 55, 78 zeigt.“ Ali se res ni pisatelj spominjal, da ima staroslovenščina dva različna *z*, navadni in prosti *ꙁ* in še glas, kateri se je glasil nekako *dz* in kateri je bil mehak? To je tedaj vzrok, da se je *jęza* sklanjala kakor mehko deblo, kar se n. pr. nahaja tudi pri *kъnęzь*. Da je res ta *ꙁ* bil mehak, to nam priča grafika nekaterih spomenikov. Znano je, da se namesto jotovanega *a* in tudi samó namesto mehkega *a* (uprav je v tem slučaji predstoječi soglasnik palatalen) piše ѣ v nekaterih spomenikih, to se nahaja tudi po palatalih n. pr. *ištězaetъ*, *poučěti sę* in baš tako nahajamo tudi polъzě-polъźa, kar nam svedoči, da je bil ta glas mehak, kakor so bili v staroslovenščini tudi *č*, *ž*, *š*, *št*, *žd* mehki (palatalni) soglasniki, zato se mnogokrat piše *čju*, *žju* etc. kjer ni nobenega »parasitskega« glasu, nego to znači samó, da se ima čitati *čʲu*, *žʲu* etc.

Nejasno mi je, kako hoče g. Jarosiewicz prejotacijo nosnikov ę, ą smatrati, ali misli pri tem na kaki »parasitski« *j*, ali mu je pa *j* samó grafičen pomoček, s katerim se označuje mehkost predstoječega soglasnika? Pri tem je treba še to imeti na umu, da v nekaterih najstarejših glagolskih spomenikih znak, kateri je pozneje značil *ję*, znači tudi samó *ę*, kakor je tudi v glagolici samó jedna črka za *e* in *je*; šele pozneje se je uvedla znana diferenca, da sta tudi v glagolici imela *ę* in *ję* vsak svojo črko.

V prvem poglavji »Inhaltsangabe« je primerjal pisatelj vsebino sinajskega zbornika z drugimi služebniki, toda na Dunaji niso mu bili starejši

pristopni, zato se je moral zadovoljiti z novimi in novejšimi. Imel je pri roki samó tiskane euhologije z l. 1695., 1769., 1844. Nihče se tedaj ne bo čudil, da je našel le malo vzajemnega, vsebina je sicer večinoma ista, samó v drugem redu, toda posamezne molitve se večinoma ne strinjajo, njena recenzija se razlikuje. Nekaterim molitvam ni mogel najti varijant, kar je popolnoma umevno, če pomislimo, da je v našem zborniku marsikaj, kar je pozneje grška cerkev odstranila, ker je bilo apokrifno.

O starosti rokopisovi nam pisatelj ničesar ne pripoveduje, omenja samó, da ga Geitler stavi v X. stol. in dostavlja: »dasselbe lässt sich auch auf Grund der sprachlich Eigenthümlichkeiten annehmen«. Geitlerjevo mnenje je več nego dvojbeno; on je samó radi tega stavil zbornik že v X. stol., ker je pisan nad črto. Res je sicer, da v XI. stol. ni več najti grških rokopisov, kateri bi pisali nad črto, toda ni smeti pozabiti, da je slovanska (glag. in ciril.) grafika vedno zaostajala za grško, da se je uvedla v nji vsaka grška novotarija ali navada šele takrat, ko je že gospodovala nekaj časa v grških rokopisih. Kar se pa tiče jezika, more se odločno trditi, da je v njem mnogo stvarij, katerih ni najti v tej meri v najstarejših rokopisih, da marsikaj kaže na poznejšo dôbo od óne, iz katerih imamo najstarejše evangelije. Popolnoma se pa strinjam s pisateljem, če pravi, da je rokopis pisan na bolgarsko-macedonski zemlji; o tem ni lahko dvojiti; zamenjevanje nosnikov *ą* in *ę*, *o* in *u*, *e* in *i*, *i* mesto *y* kažejo na bolgarsko zemljo.

Priporočam to razpravo vsem ónim, kateri se bavijo s preiskovanjem stsl. spomenikov; vsakdo bo rad segel po nji in ne brez koristi.

Druga razprava se odlikuje po največji natančnosti in veliki množici primerov. To se nikakor ne dá zanikavati, da je pisatelj vestno sestavil in uredil ogromno gradivo in zato napravlja ta spis dober vtisek, četudi z druge straní ni smeti zamolčati, da pisatelj nima nikjer samostalnega mnenja, nikjer svojih nazorov, da se sploh ne upa odločiti za to ali óno mnenje. On navaja samo nazore posameznih učenjakov, kateri se mnogokrat povsem ne strinjajo in zato nahajamo nekolikokrat v spisu nasprotstvo, katerega se ni upal odstraniti. Tudi pri sestavi primerov se je premalo oziralo na notranjo sorodnost in zvezo pojedinih pojavov in se je premalo gledalo na njen genetični razvoj, zato nahajamo v jedni točki primere in pojave, kateri so različnega postanka. V razlago se pisatelj spušča le redkokrat, kajti navadno našteva samó primere in dodá tudi nekolikokrat nazore drugih učenjakov. Ipak se z nekaterimi malenkostmi ne moremo strinjati.

Da bi bil v suf. *ьсь*, *ьсе*, *ьса*, *ica* etc. *č*, *z* iz *k*, *g* + *j* nastal, ali kakor Brugmann piše *ki̯*, *gi̯*, to se mi dozdeva popolnoma neverjetno, če tudi še Brugmann (Grundriss der vergl, Gramm. 135) tako uči. Iz *kj*, *gj* ne

more nič druzega nastati, nego *č, ž* in zato se hoče tej nedoslednosti Brugmann na ta način izogniti, da pravi, iz ki̯ je nastal *c* šele v ónem času, ko ni več veljal glasoslovni zakon, po katerem se *k, g, h* + *j* izpreminjajo v *č, ž, š*. Pa to ni mogoče, ker to glasoslovno pravilo še danes velja in obstaje. Opozorilo se je pri tem že na to, da je prehod *k, g* v *c, z*, nahaja tam, kjer stoji spredaj mehak samoglasnik in za to imamo v litavščini jednak ali soroden pojav, tako da smemo reči, da je ta nagon nekaj skupnega litavščini in slovanščini. Popolnoma zastarel nazor je tudi, če govori pisatelj o »parasitskem« *j*, kateri se pojavlja za *č, ž, š*; ta »parasitski« *j* je vender samó nekaj grafičnega; na drug način se ni dala mehkost teh soglasnikov zabeležiti. Zato nahajamo v tem oziru v posameznih spomenikih tudi nedoslednost, ne vedno in ne v vseh se za *č*ʲ*u, ž*ʲ*u, š*ʲ*u* piše *čju* etc. nego tudi *ču*, govorilo se je pa v obeh slučajih jednako. Na str. 42. pravi pisatelj, da se je v gotovih slučajih vrinil *l* (epentet.). Se li sme res v teh slučajih govoriti o prostem vrinku, ni li nasprotno se iz *j* n. pr. *pj* razvil *lj* t. j. *l'*, *plj* t. j. *pl'*? On tudi misli, da se je *lomlją* razvilo iz *lomiją, lomьją lomją, lomlją*; to je jako dvojbeno, mnogo verjetneje je, kakor je že izrekel Vondrák, da je *lomlją* neposredno nastalo iz *lomli̯ą*.

Tudi g. Lang govorí o prehodu *ь, ъ* v *e* in *o* v instr. sgl. in dat. pl. ravno tako misli, da je pri konsonantični dekl. se *e* razvil iz *ь* n. pr. *imenemь*; tudi to ni čisto gotovo, kajti že prof. R. Brandt je izrekel, da so lahko pri tem vplivali ostali skloni, kateri imajo končnico *e*, da je tedaj *imenem* nastalo naslanjaje se na gen. in loc. sgl. *imene*. Kar se tiče part. praes. *sąj*, kateri se bere tudi v cod. mar. assem. psalt. ochr. tako je *ą* vzet iz ostalih sklonov. Pisatelj misli, da stoji v *gъnati* po nepotrebnem *ъ*; kako je prišel do tega res novega pa tudi neverjetnega nazora, ne morem si predstavljati. To mu vender ni jedini vzrok, da si v tem slučaji res ne moremo do zdaj povoljno razložiti *ъ* v tej besedi, toda to še ne zadoščuje, da trdimo kar apodiktično, v tej besedi ne sme stati *ъ*; po tej teoriji bi bilo prav lahko razložiti marsikateri temen in nejasen pojav, toda ravno kritično bi ne bilo. Je li v nom. pl. *židove* res končnica *ove*, ne dá se lahko določiti, kajti mogoče je, da je v nom. sgl. *židovinъ*. V loc. sgl. *tvoimь, našimь* je najbrž, kakor to tudi pisatelj misli, *e* zamenjan z *i* po bolgarskem načinu, četudi ni popolnoma nemogoče, da se je že takrat mešal loc. in instr. sgl. sestavljene sklanje, za kar imamo dovolj primerov iz sedanjih slovanskih jezikov. Menj verjetno je, da bi bil v imperat. *sъtъrimъ i* nadomestil *ь* fonetičnim potem, za to nimamo dovolj primerov; tukaj je vplival najbrž *i* sgl., kateri je bil vzet tudi v plur., jeden primer imamo že v cod. Ostrom. in to nam kažejo tudi ruščina, srbohrv. in slovenščina, kjer se je tudi *i* v plur. vzel iz sgl.

V. Oblak.

III.

Dve knjigi o Bosni in Hercegovini.

Asbóth, Bosnien und die Herzegowina, Wien Hölder 1888; Hörnes, Dinarische Wanderungen, Cultur- und Landschaftsbilder aus Bosnien und der Herzegowina, Wien, Gräser 1888.

Tu imamo dve knjigi različnega obsega in različne osnove, ali obe skoro jednake vsebine, zlasti pa podobni po tendencijozni svoji nameri in važni za sedanjo politično strujo v „Novi Avstriji". Zato se morata obe knjigi vzporedno oceniti in jedna z drugo primeriti.

Asbóth je prepotoval v društvu državnega finančnega ministra Kallaya vso Bosno in Hercegovino počez in podolgič, natančno je zabeležil vse prirodine lepote in slikovite prizore, ali ipak nima temeljitega pojma o orografski konfiguraciji teh zemelj, ker že v uvodu (str. II.) trdi, da „Dinarske alpe" delajo razvodnico med Jadranskim in Črnim morjem, a ne Vitorog, Raduša, Vratnica itd., kakor je res. Tudi misli Asbóth pg. 439., da je planina *Zéc* najvišji vrhunec v Bosni in Hercegovini.

Že na prvi stráni svojega dela poudarja Asbóth, da je v Bosni in Hercegovini prevladaval najprej *italijanski*, potem pa *ogerski* vpliv, ogerska kultura in življenje, dà: da so gojenci bosenskih menihov hodili v šolo najprej na Ogersko, potem pa v Rim!! — No, kar se tiče italijanskega vpliva, znamo vsi, da ta ni nikoli sezal preko *Gabele* blizu Metkovića, a da je do Imotskega v Dalmaciji došel šele l. 1718. Kakó je torej mogoče, da bi bil kdàj prodrl celó v sredo Bosne? Ali mari g. Asbóth ne zna, da je bila vsa trgovina Bosne in Hercegovine v rokah *Dobrovčanov*, ki se vender ne morejo smatrati za Italijane, da so oni vedno izkušali zagotoviti trgovino svojo z raznimi povelji srbskih in bosenskih vladarjev, da so njih karavane potovale po vsi zapadni polovici balkanskega polotoka (prim.: Jiriček, Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters, Prag 1879).

Kakó pa je z madjarsko kulturo v Bosni in Hercegovini? No, kaj ti če siromak dati, ako sam ničesar nima? Saj je vender vsakomu, komur je do takih stvarij, dobro znano, kar piše Krones (Grundriss der österreichischen Geschichte pg. 721): „Die materielle Cultur zur Zeit des nationalen Königthums in Ungarn beruht zunächst auf *slavischer Grundlage*, wie die magyarische Sprache selbst lehrt. Die Hof- und Landesämter zeigen *slavische Anklänge im Wesen und Namen*".

In ali ni ravno to dokazal Madjar Hunfaloy P. v svoji etnografiji Ogerske in v svojem novejšem delu o Madjarih ali Ogrih? Odkod tedaj madjarska kultura v Bosni in Hercegovini, če te kulture še sploh bilo ni?

Koliko madjarskih besedij je vzprejel srbsko-hrvaški jezik, v tem ko arabsko-turških izrazov v njem kar mrgolí! Kdo je torej vplival bolj na Bosno in Hercegovino, Madjari ali Turki?

Sicer pa je imela Bosna in Hercegovina za národne svoje dinastije in tudi še prva desetletja po turški okupaciji svojo *kulturo,* na temelji svoje posebne pisave, t. j. *bosančice* (kursivne glagoljice), katere pa g. Asbóth sevéda ne pozna in zato pripoveduje čitateljem svojim, da se je našel v Derventu nadpis, „der in der That unlesbar ist" (pg. 26. in 27.)! Ali ta nadpis govorí jasno vsakomu, kdor razume bosančico, da „Ot(ac) Fra Lovro Treshovit (Tresković) ose (ovdje) (le)ži 1662". Torej preprosti nadpis na grobni plošči jednega fratra je naredil g. Asbóthu tóliko preglavice. Sploh je on vse slovanske nadpise napačno prepisal, n. pr. na str. 440. Po tem je lahko razumeti, kakó so mu velikanski nadgrobni spomeníki (srbsko-hrv. *stećci,* mašete), s katerimi je vsa zemlja kar posejana, popolnoma glavo zmešali in da jih je razglasil za *bogomilske grobe,* namesto »bosenske", to pa samó zato, da ne bi svet zvédel, da so Srbje in Hrvatje take spomeníke postavljali umrlim svojim junakom in zaslužnim možem. Sploh je Asbóthova namera jasna, *povsod tajiti slovansko kulturo* v Bosni in Hercegovini in delati reklamo za madjarščino.

Kakó zaljubljen je g. Asbóth v svojo Madjarijo, vidi se že iz tega, da v svojem delu ne pozabi nikoli omeniti, kje je srečal kakega »madjarskega infanterista", četudi v Bosni in Hercegovini gotovo nihče ne pogreša avstrijskih vojakov. — *Brod* na Savi imenuje Asbóth kar brez pomisleka „Ungarisch-Brod" (pg. 1). Sploh stavlja povsodi pridevnik „ungarisch" pred »bosnisch". Denarji bosenskih kraljev so njemu „eine grosse Seltenheit" (pg. 25), in vender jih hranijo že mnogo celó inozemski muzeji. Sploh izkuša Asbóth povzdvigniti rimske spomeníke nad srbsko-hrvaške in išče rimskih ostankov tudi tam, kjer jih ni, n. pr. v stolpu blizu Livna (pg. 16) ali na takoimenovanem „rimskem kamenu" na str. 412. Da se muhomedovski element povsod hvali in poveličuje nasproti krščanskemu, to je že itak samó po sebi umevno pri móži, ki vidi rajši Turka, nego Slovana.

Slovanski jezik je g. Asbóthu prav malo znan. Takó uči na str. 24, „da je staroslovenski jezik skupni oče vseh ostalih slovanskih književnih jezikov, ker so ga pisatelji posamnih plemen približali („näher gebracht") različnim slovanskim narečjem!" Kdo bi se ne čudil tóliki modrosti Asbóthovi, ki več ve, nego Miklosich in vsi drugi slovanski filologi. Na isti stráni nas poučuje, da *bojar* (boljar) in *Bulgar* prihaja iz jedne korenike. Hát! Ne smemo se torej čuditi, da tólik poznavatelj slovanskih jezikov piše: *guzla, kraljevo grob, kaldrima* itd. Namesto *Farlati* piše Asbóth dosledno „Farlato".

Asbóthovo opisovanje je sicer zadosti zanimivo in slikovito, ali popolnoma razkosano, ker je je sestavil iz raznih izvirov in ob različnih časih. Takó mora n. pr. vsakdo pričakovati, da se omenja *Srebrnica* v poglavji *Tuzla*, v katere okrožje spada; ali da se vplete vsaj pri poglavji *Posavina*, kamer spada zemljepisno, kakor se je *Zvornik* vpletel, ki leží le nekaj kilometrov severneje od Srebrnice. Ali namesto tega jo opisuje Asbóth prav prisiljeno v poglavji o *Vrbasu* in njegovih dolinah, ker se tu slučajno govorí tudi o bosenskem rudárstvu. Bosensko rudárstvo je pač tólike zgodovinske in kulturne važnosti, da je zaslužilo posebno poglavje záse, in to tem bolje, ker je že Jireček o tem predmetu obširno pisal (o. c.) Namesto tega pa pripoveduje Asbóth na različnih mestih o bosenskem rudárstvu (n. pr. tudi na str. 436., 438. in 439.) ter se pri tem večkrat ponavlja. Na str. 392. opetuje prav isto, kar je bil že na str. 392. povédal o *Srebrnici* = *Argentaria*. Ponavljanja že rečenega nahajajo se tudi na str. 392. in 438., 391. in 439.

Ta prikazen se dá najbolje pretolmačiti s tem, da se je Asbóth služil različnim, časih nasprotujočim si virom, zlasti pa da je obilo zajemal iz *Klaića* in *Račkega*. In vender zabavlja Asbóth ravno na ta dva pisatelja najbolj in zasmehuje njiju hrvaško stališče. Sevéda treba bolj vérovati vsakemu tujemu pisatelju, ki je le Bosno prelêtel, samó ako ne piše povoljno o Srbih in Hrvatih. Pisatelji pa, ki so vse življenje svoje najmarneje proučevali bosensko zgodovino, tem ne treba vérovati. To je g. Asbóth najsijajneje dokazal v svoji razpravi o bosenskem grbu, kjer zatrjuje, da je mnenje Račkega in Bojničića tendencijozno, in da je nasproti Thallóczy „mit mehr Sachkenntnis und grösserer Objectivität das Gutachten des ungarischen Landesarchivs begründet hat“ (pg. 454.). In vender se o vsem tem vprašanji uprav ničesar pozitivnega ne vé in vse ugibanje madjarskih učenjakov visi le v zraku. Samó tóliko je gotovo, da je bil grb z lilijami od začetka izvestno le družinski grb *Kulinovićev*, ki so bili gradníki v Jajci. Zdí se, da *državnega grba* Bosna nima, nego da je vsak kralj le obiteljski svoj grb upotrebljaval, in zato je bil ves prepir o bosenskem grbu nepotreben, uprav pa le proti Hrvatom napérjen.

Ilustracije v Asbóthovi knjigi so menj nego srednje in ne delajo posebne častí Hölderjevi založnici.

(Konec prihodnjič.)

S. R.

LISTEK.

»Pravniško društvo« se imenuje najnovejše društvo naše, katero so te dni ustanovili slovenski pravniki v Ljubljani. Namen novemu društvu je izdavati strokovni list »Slovenski Pravnik« ter v njem gojiti pravne in državne znanosti in s tem pospeševati slovensko uradovanje pri vseh državnih in avtonomnih oblastvih. Poleg izdavanja strokovnega lista bode društvu jedna poglavitnejših nalóg dognati *slovensko pravno terminologijo*. Vrhu tega hoče izdavati *zbirko raznih zakonov* v slovenskem jeziku, skrbeti za slovenske tiskovine, da se priredé v dovršenem jeziku namenu prikladno in juristično pravilno, ozirati se v svojem listu na *sodno medicino*, razpravljati stanovska vprašanja, prirejati predavanja in razprave v društvenih shodih, osnovati si svojo knjižnico in tudi vplivati, da se pravilno uredi obsežje notranjega jezika pri naših oblastvih. Naloga, katero si je postavilo »Pravniško društvo«, je tedaj silno važna in imenitna ne samo za razvoj pravne literature med Slovenci, ampak odločevalna je tudi za splošni napredek národa našega.

Društvo ima sedež svoj v Ljubljani in šteje že okoli 100 članov, izmed katerih plačujejo ljubljanski po 8 gld., zunanji pa po 6 gld. društvenine. Dné 26. januvarija je imelo prvo svojo redno glavno skupščino, na kateri je začasni predsednik osnovalnega odbora, g. dež. sodišča svetovalec *J. Vencajz*, z lepo besedo poudarjal potrebo in važnost novega društva. Za predsednika je bil potem izvoljen g. *dr. Fr. Papež*, za pregledovalca računov g. notar dr. Jarnej Zupanec in g. odvetnik dr. Munda, v odbor pa gg. drž. pravdnika namestnik dr. Andrej Ferjančič, odvetnik dr. Janko Srnec, dež. sod. svetovalci Bogdan Trnovec, Pleško in Vencajz, finančne prokurature pristav Emil Guttman, sodni pristav Anton Levec, notar Ivan Gogala, odvetniški kandidat dr. D. Majaron in avskultant dr. Janko Babnik. Da bi novo društvo srečno in plodovito delovalo mnogo let v napredek národa našega!

Slomškovo pismo z l. 1847. Priobčujemo pismo, katero je Slomšek leta 1847., takrat že škof lavantinski, v gajici pisal ljubljanskemu spirituvalu Juriju Volcu. Zanimivi list pojasnuje razmerje o novem pravopisu (gajici), kakor so bile takrat na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Evo lista!

»Hochwürdiger Herr Spiritual!

Prav iz serca se Vam zahvalim za lep dar Stoletne Pratike. Gotovo ste meni bolj vstregli z starim pravopisam kakor jaz Vam z novim, ki ga Krajnci zamečujete. Po mojih mislih ni stari — ne novi pravopis prav — so le bergle našimu pisanju — ino jaz nobenim vsiga serca ne dam, to pa vender prav serčno želim, de bi se vsi eniga poslužili — quia res parvae concordia crescunt, et discordia maximae dilabuntur. —

Po Novicah smo mislili Štajarci ino Korošci, katerim Slovenšina ne merzi, spoznati, de ste se Krajnci po večim noviga pravopisa prijeli; — ino hitro smo za Vami potegnili tudi mi, ki edinost ino braterno prijaznost ljubimo Ino ko se je roka noviga pravopisa tako privadila, de nam hitro izpodleti, če bi hotli zopet po starim pisati, še le slišimo, de Vam nekim na nov pravopis toljko merzi, de ga hočete po vsej ceni zatreti. Zakaj se niste hitro v začetki oglasili? Zmota bi ne bila toljka, kakor bo zdaj. Naša razkolnost nam ne bo hvale ne pridu prinesla; ino za tiga del me srce močno bolí.

Iz ljubezni do edinosti sim Bohoričico zapustil ino se Metelčice gorko prijel, sim njo pisal, učil ino priporočal, de se je po Koroškim ino Štajarskim razširila. — Metelčico ste Krajnci zaterli; ino spet sim se jaz ino moji stare Bohoričice lotili zavolj duha edinosti.

Komaj smo si v bukvah nekoljko pomogli, spet se je Ilirski pravopis na Krajnskim vnel, ino po Koroškim kakor Štajarskim prijatlov toljko nabrál, de bi abotno bilo se mu vstavljati. —

Dolgo dolgo sim se ga branil; — Devištvo je bilo brez mojiga vedenja v novim pravopisi natisneno, tudi Sveto opravilo tako, ker ni natiskar dolgih f imel. Ino, ker sim mislil, de sovražnikov močnih ni, prijatlov pa vse živo, sim tudi jaz z novim potegnil, ker ima svoje dobrote, ino pa veči, kakor stara Bohoričica — recite kar hočete. — Zdaj bi pa radi — posebno g. Metelko, de bi zopet v štertič svoj pravopis zavernil; kar pa nisim pri volji, naj mi ravno zamerite. Pisal bom v tim pravopisi, dokler bom kaj mogel; ako bravcov ne bo, pa tudi ne bo pisavcov. Kar ljudi zadeva, le tisto hvalijo, kar svoje učenike hvaliti slišijo. Ljud ino dnar me v pisanji vodila ne bota. Panslavisma jaz ne poznam — čutim pa močno sovražniga dúha razkolnosti, ki med Slovencami gospodari ino ljubo edinost mori, braterno ljubezen rani ino dobro zatira.

Bil sim Krajncam prijatel ino bi še rad ostal, ter sim Vam za mnogo dobriga hvaležen; alj de nov pravopis čertite, v tim niste hvale vredni. Ino če me zavolj noviga pravopisa iz Vaše ljubezni veržete, mi bo močno žal; jaz Vas bom pa tudi z Vašim starim pravopisam ljubil: *Amicus personae, inimicus causae.*

V znaminje serčne prijaznosti Vam pošlem dvoje bukvice v novim pravopisi; pa Vas tudi prosim, de ne zamerite

Vašimu

odkritosrčnimu prijatlu

Am 29. Juli 1847. *Slomšek Antonu.*«

Hrvaška književnost je v drugi polovici ravno mirulega leta pognala nekoliko prav lepih cvetek. Stari pesnik Ognjeslav *Utješenović* Ostrožinski na Dunaji je predelal in znova izdal epsko pesem svojo »*Nedelyko*«, katero je občinstvo že pred dvajsetimi leti rado čitalo. *Ljubić* Josip Dinkov v Zagrebu je prvence svoje priobčil pod imenom »*Juvenalia*«. *Dvorović* Njegoslav je nabral národnega blagá ter je v Senji izdal prvi zvezek, v katerem nam podaje *pesme in pripovedke* iz Bosne in Hercegovine. Znani bosenski pesnik, frančiškan *Grga Matić* je zbral *pesniška svoja dela*, katera zdaj izdaje gosp. Milena Mrazovićeva v Sarajevu. Zadnjega pol leta so prišli na svetlo 4., 5., 6. in 7. zvezek. V 6. zvezku nam v pesmi »Kiko i Zelić« opisuje resnično dogodbo z l. 1832; v 7. zvezku pa opeva najnovejše dogodbe, bosenski in hercegovski upor od leta 1876.—1878. ter bôje srbske in črnogorske.

V Zagrebu je neimenovan pesnik dal na svetlo »*Stihove jednoga smrtnika*«, in v „Zvonu" že omenjeni nádepolni Stjepan pl. *Miletić* je spisal novo igro v jednem dejanji ter jo okrstil „*Zabašurene kariere*". Zanimiva je knjiga „*Sjaj Danice ilirske*", v kateri nam *M. S. Tražimir* podaje 630 jako pomembnih citatov, nabranih v nekdanji ilirski „Danici". Na spomin vpeljevanja novega kotorskega vladike dra. Tripe Radoničića je *Srečko Vulović* v Zagrebu izdal knjigo, v kateri je med drugim dal tiskati stari rokopis hrvaški iz *XVII. stoletja*: „*pesme*" na čast Andriji Zmajeviću. Znani pesnik Avgust *Harambašić* je pohrvatil zanimivo delo Aleksandra Dumasa, „*Put po Kavkazu 1858—1859*". N. M. *Simeonović* je spisal in zagrebškemu krasnemu spolu posvetil novelo „*Katinko*". Neimenovan pisatelj je v Karlovci izdal „*Koprive*", pesmi svoje, v katerih je pokazal dosti pesniškega darú. S posebnim veseljem pa naznanjamo, da je profesor *Hugo Badalić* v Zagrebu prav lepo pohrvatil Shakespearovo tragedijo „*Koriolan*". Gospod Badalić, dasi odličen hrvaški pisatelj in pesnik, delal in pilil je dve leti ta prevod, ki ga je zlasti namenil mladini srednjih šol. Veščaki hvalijo prevod, a hrvaška vlada je obljubila

pomoči, da pride prej na svetlo. Priporočamo ga tudi mladini slovenski. Zajedno je v drobnih snopičih jel v hrvaškem prevodu izhajati prekrasni ruski roman „*Vojna i mir*“, od slavnega pisatelja grofa *Leva Tolstega*. Od istega preimenitnega ruskega pisatelja sta *Ivan Gojtan* in *Stjepan Lukić* pohrvatila dvanajst *pripovedek in pravljic* za preprosto ljudstvo, katere je izdala družba sv. Jeronima med knjigami za leto 1888. Razven tega je ta družba družabnikom svojim podarila koledar „*Danico*“ s prav izborno vsebino, ter „*življenje svetnikov*“ za mesec december v prekrasnem prevodu od dra. *Ivekovića* in „*Ptice*“ od Davorina *Trstenjaka*. — Nič menj zabavnega kakor poučnega berila nahajamo v knjigi „*Poviest Venecije u životu privatnom*“, ki jo je italijanski napisal Benečan profesor vitez *Molmenti*, a na hrvaški jezik preložil profesor *Rabar*. Beneška je že sáma po sebi zanimiva po svoji prošlosti za vsakega omikanega človeka, nikar za sosednega Slovenca; če pa dodamo še to, da je prelepo delo Molmentijevo nagradila akademija beneška, francoska pa je je pohvalila, bode marsikak Slovenec segel po nji, zlasti ker se tudi hrvaška prestava prav dobro čita. Knjiga šteje 25 tiskanih pol, a velja 2 forinta. Ob jednem je *Marko Car* pod naslovom „*Venecija*“ izdal potopisne svoje spomine na Italijo. Drugo, izvirno zgodovinsko delo ima naslov: „*Franovci države presv. odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*“. V tej knjigi nam dalmatinski frančiškan, *oče Stipan Zlatović*, pripoveduje zgodbe svojega reda in Hrvatov dalmatinskih od leta 1212. do leta 1880. Velike so zasluge frančiškanov za národ in národnost hrvaško v Dalmaciji, zato je ta knjiga velike vrednosti za poznavanje kulturne zgodovine dalmatinskih Hrvatov. Zgodovinske vrednosti je tudi *Brlićeva* knjiga: „*Uspomena na stari Brod*“, katere je četrti zvezek prišel na svetlo. Jezikoslovcem ne smemo zamolčati knjižice, v kateri jim mladi učenjak, prof. dr. *Milivoj Šrepel* podaje dve razpravi: „*O cilju i metodi latinske sintakse*“ in „*o pomještanju načina i vremena u glavnim rečenicama latinskog jezika*“. — Neutrudni pedagogijski pisatelj *Stjepan Basariček* je v drugem izdanji čisto predelal svojo pedagogijo, katere je prišel na svetlo II. del: „*Obće obukoslovje*“. Neimenovan pisatelj je v posebni knjižici dal tiskati razprav › „*Filosof Epiktet i njegov nauk*“, ki se odlikuje po svoji vsebini in po jasni in gladki pisavi. *Juraj Carić* je spisal ter v Reki izdal „*Elemente matematične geografije*“ kot uvod v navtično astronomijo. Že večkrat omenjenega *Biankinijevega* dela „*O uzgoju i njegovanju cvieća*“ je že 17. zvezek prišel na svetlo. Marni higijeniški pisatelj prof. dr. *Lobmajer* je spisal novo knjižico: „*Pogibelji od žive prirode*“, v kateri nas opozarja na nevarnosti, ki nam preté od rastlin in živalij. Ker na Hrvaškem ne hodi na dan toliko molitvenikov in drugih pobožnih knjig, kakor na Slovenskem, dobro je, da omenimo tudi takšnih. *Hrisogon Majar* je za nežno mladino spisal „*Život Isusov*“, a *Krsto Milas* je izdal prevod Laserjeve knjige „*Lurdske čudesne epizode*“. Zbirke „*Spisi za mladež*“, ki jo ureja že omenjeni prof. *Basariček*, prišla sta dva nova zvezka na svetlo; v prvem je sam urednik po vzgojnih načelih zbral „*narodne pripoviedke za mladež*“, za drugi pa je *Josip Klobučar* na spomin cesarjeve štiridesetletnice priredil spis „*Naš kralj i car 1848—1888*“. Mladini je tudi *E. Kramberger* namenil svojo povest „*Uznik čaklovački*“, za katero je gradivo vzel iz dôbe turškega gospodstva. V svoji brošuri „*Naše realke*“, govori prof. *Krbek* o preosnovi srednjih šol. Predstojnik statističkega urada v Zagrebu g. *M. Zoričić* sestavil je novo knjigo: „*Miena žiteljstva godine 1881., 1882. i 1883*“. *R. Severinski* je spisal knjigo „*Uputa u jednostavno knjigovodstvo za mlade trgovce*“, učitelj *Vinko Bek* pa brošuro „*Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe*“.

Jugoslovenska akademija je zadnjega pol leta dala na svetlo sedmero novih zvezkov glasila svojega „*Rada*“. Zvezki 87., 88. in 90. tiskani so skupaj kot jedna knjiga, ki je vsa posvečena spominu slavnega hrvaškega filozofa in prirodoslovca *Rugjera Josipa Boškovića*. Knjiga šteje 716 stranij ter ima te-le razprave: Rugjer Josip Bošković, živo-

topisna crta od dra. Fr. Račkoga; — Dopisi Boškovićevi u poslovih Dubrovačkih i s različitimi osobami; — Roger Bošković i njegov rad na polju astronomije i meteorologije, od J. Torbara; — Boškovićev rad na polju fizike, od dra. Dvořaka; — Filosofijski rad Rugjera Jos. Boškovića, od dra. F. Markovića. Knjigi je pridejana podoba slavnega dubrovniškega učenjaka v jezuvitski obleki. — 89. zvezek „Rada" ima to-le vsebino: „*O Dubravci* Ivana Gundulića", od dra. *Markovića;* — nadaljevanje *Valjavčevega* članka o besedi „*črez*"; — nadaljevanje *dr. Maretićeve* razprave „*Veznici u slovenskijem jezicima*"; — nadaljevanje o „*stari veri Srbov i Hrvatov*", in sicer „*o Gromovniku Perunu i Ognju*", od prof. *Nodila;* — „*Misli i djela biskupa Strossmayera*", od prof. *Smičiklasa;* a na kraji so *književna naznanila* od dra. Maretića. — 91. knjiga „Rada" pa nam priobčuje: „Nadaljevanje" omenjene Maretićeve razprave „*o veznicih*"; — „O hrvatskom prievodu XV. (XVI) Ovidijeve heroide „*Paris Helenae*" od Hanibala Lucića, od dra. *Maixnera;* — Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća, III. *Vrhovna državna vlast.* Odnošaj medju crkvom i državom, od dra. Fr. Račkoga; — nadaljevanje o stari veri Srbov in Hrvatov, in sicer *o Vilah*, od prof. Nodila. — 92. knjiga »Rada« ima članke matematično-prirodoslovne in sicer: „*Područje materijalizma*", od dra. *Šuleka;* „*Prilog poznavanju faune slatkovodih korepnjaka Hrvatske*", od prof. Šoštarića; „*Prilog k teoriji kubične involucije na čunjosjeku*", od dra. Zahradnika; „*Peto izvješče potresnoga odbora za god. 1887*", od dra. Kišpatića. — 93. knjiga »Rada« pa nam donaša: konec *Maretićeve* razprave „*Veznici u slovenskijem jezicima*"; „*O stanju više nastave u Hrvatskoj prije, a osobito za Pavlina*", od *Iv. Tkalčića*; „*Zadnja bića*", metafizična razprava od *dra. Arnolda;* „*Prinos k naglasu*" u novoj slovenštini, in sicer o. Naglas *u prezentu* glagola, koji prezentni nastavak *jo* drže samo u 3. plur. c. Osnove na *i*, od prof. Valjavca; Književna obznana: *I opet o metrici narodnijeh pjesama,* od prof. Zime. — „*Starin*" je prišla na svetlo XX. knjiga s to-le vsebino: Što je pisama sakupio P. Bog. Bartoli, priobćio dr. Crnčić; O. Rafo Levaković i Vlasi v Hrvatskoj 1641., priobčio o. Fermendžiu; Još o glagolskom napisu u crkvi sv. Lucije u drazi baščanskoj, priobćio dr Crnčić; Izvještaj barskoga nadbiskupa M. Bizzia o svojem putovanju g. 1610. po Arbanaskoj i staroj Srbiji, priobćio dr. Rački; Trnovsko tetrajevandjelije XIII. vieka, priobćio prof. Valjavec; Borba Crnogoraca s Turcima na Grahovu, priobćio M. Dragović. — Od velikega akademičnega „*Rječnika* hrvatskega ili srpskega jezika", ki ga obdeluje prof. Budmani, prišel je na svetlo 10. zvezek, v katerem so besede od »Godomik« do »Gumac«.

Anton Mažuranić, jeden prvakov ilirske dôbe in bivši gimnazijski ravnatelj v Reki, umrl je v Zagrebu dné 18. decembra 1888. l. Pokojnik je bil brat pesnikov in bana hrvaškega Ivana Mažuranića. Porodil se je v Novem v Vinodolu leta 1805., srednje in višje šole je završil v Zagrebu, potem pa je bil profesor hrvaškega in latinskega jezika na gimnaziji zagrebški, dokler ni leta 1861. šel za ravnatelja v Reko, odkoder se je v pokoj zopet vrnil v Zagreb. V ilirski dôbi je bil prvi Gajev pomočnik v »Danici« in v »Novinah«, a pilil je tudi razne knjige tedanje dôbe, predno so ugledale svet. Mnogim pisateljem je tóliko pomagal, da je bilo več njegovega dela, nego njih ali zato le ni hotel, da bi se spominjalo njegovo ime. Na podlagi svoje razprave »temelji ilirskoga i latinskoga jezika« iz leta 1839. izdelal je leta 1859. prvo hrvaško slovnico za gimnazije. Z drugimi rodoljubi je sodeloval pri izdavanji šolskih knjig, zlasti hrvaških čitank za višje gimnazije; v programu zagrebške gimnazije je priobčil »pregled povjesti zagrebške gimnazije« in »pregled stare hrvatske literature«. Jeden prvih in najveljavnejših začetnikov »Hrvatske Matice« priredil je več dalmatinskih pesnikov za tisek, in v časopisu »Kolu« je priobčil imenitni »zakon vinodolski«. Znanstveno oceno književnega delovanja njegovega v kratkem spiše prof. dr. Broz. Antun Mažuranić je bil blag, miren

mož, ali bil je plemenit in pošten hrvaški rodoljub in dober Slovan. Bil je tudi ustanovnik »Slovenske Matice« v Ljubljani. Od imetja svojega je 30.000 gld. zapustil šoli v Vinodolu, 10.000 gld. pa »Hrvatski Matici«. Slava mu!

»Zlati očenaš.« V našo vas ob Savi je zahajala pogostoma priletna beračica. Bila je iz sosedne Kranjske. Ljudje so jo radi tega nazivali samó »Kranjico«. Kadar je prišla v vas, zbralo se je précej vse okoli nje. Deklamovala je dolge pesmi nabožne vsebine, vaščanje pa so dejali, da »poje zlati očenaš«. Pesmi njene so bile res jako lepe, polne krasnih prispodob, kakeršne se v obilici nahajajo po slovenskih, posebno pa po srbskih národnih pesmih. Govorila jih je v svoji »zamaknenosti« oduševljeno. Vneti poslušalci so bili solznih očij, kadar jim je »Kranjica zlati očenaš pela«. Niso je mogli nikoli dovolj prehvaliti. Ali ga še sedaj pôje — ne vém; morebiti po drugih krajih, kajti v našo vas je ni več.

Takih »zlatih očenaševʼ«, kakeršni so bili njeni, imamo pa po Slovenskem dovolj. Národ jih sila čisla, in »srečen je« — pravi — »kdor jih zna peti«. Slučajno mi je prišla v roke stara listína. Ogledam si jo in najdem na nji — »zlati očenaš«. Po podatkih g. J. Pl., ki mi je listino dal, pisana je, ako ne prej, gotovo med l. 1800. in 1810. Domovina njena je Medjimurje, kar tudi svedočijo pravopis in jezikoslovne oblike. Ker utegne prijatelje národnega blagá zanimati, gotovo pa jezikoslovcu kako dobro došlo drobtinico podati, priobčujem tu njen prepis. Slôve takó-le:

»Vu Jme Ocza, y Szina, y Duha szvetoga, Amen. Den blasene Divicze Marie. Divicza Maria osztala je prinasz, zaszpala je Divicza Maria na Gori Kalvarie vu Betlehemu, dosel je nyeni Szin Jeszus, y rekel je szvojoi Materi predragi: Ah Mati moja predraga szpisli ali chujes, odgovorila je Mati knyemu, zaszpala szem Szinek moi predragi; ali szem chudnu Szenyu szenyala moi predragi Szinek: naimre, da szemte vidila na vertu vlovlenoga, y pelanoga pred Pilatufsa, od Pilatufsa k Annafsu, od Annafsa Kaifafsu, od Kaifafsa k Herodefsu zvezanoga, y daszu tvoju szvetu Glavu bili, y pluvali met szvete Ochi, y daszute na Szmert szudili, y k sztupu zvezali, y szkorpachi, y Sibami bichuvali, y daszute pluszkali, y na tvoja szveta Licza pluvali, dasze je tvoi szveti Obrasz premenyal, daszu tvoju szvetu Glavu koronili, tak, dasze je sztvoje szvete kerv y Voda sztvojoga szvetoga Tella prelevala, y daszu te koronili, y na Szmert obszudili y Tvoja Plecha y tvoje szveto Tello zboli y tvoja szveta Vuszta z Suchem Chemerom ter Z ocztom napajali y tvoje szveto Rebro zboli, y onak kerv y voda prelevala szeje, a meni Materi tusnoi tvoji jesze sztavlala, tok moi predragi Szinek, da szute tak viszoko na krisi od Zemle odignoli, da te niszem mogla doszechi. Ah Szinek moi predragi salosztna kerv y voda sztebe je tekla, a na meni Materi tvojoi salosztni szeje sztavlala, y daszu tvoje szveto Tello mertvo doli szkrisa vzeli, a meni Materi tvojoi tusni na krilo posztavili. Sztrasno Szercze moje jesze presztrasilo, y da szute szternovom Kuronum kuronyenoga y obszuchenoga vu Grob polosili. Ja Jeszus odgovoril jeszem szvojoi Materi predragi: Ah Mati moja predraga prova szeje tebi Szenya seszenyala; ali koi tu Szenyu v-pameti imal bude y pri szebi noszil, vu vszem pobosen bude z naglum Szmertjum neche vumreti y veksem Vitestvo nad szobum obdersati hoche, y to je to, odproschenye Grehov szvojeh, y dasze ima szpovedati gda je goder Den moje Matere predrage y hochesze Mati moja predraga szprosziti vu nebeszkom kralesztvu, gdefsze bude veszelila z vernimi korufsi Angelszkemi na vsze Veke, Amen. O Jeszus Nazarenszki kral Sidovszki. Ove mochi je Leo Papa poszlal szvojemu Bratu Korneliuszu kralu, jeszu ove mochi Leo Papi dane pod ov Red, da koi goder nye postuval bude, hoche imati takve mochi, da od Puske niti Szable takov Chlovek nebude mogel vumreti. niti vu Ognyu, niti vu Vodi, ni v Gori, niti vu nijednom mesztu naskoditi mu nebudu mogla.

Ov Liszt koiga imal bude, y priszebi noszil nijeden zlen Veter nechemu naskoditi. Ove mochi, y pochijajuch zovakvemi Rechmi: Jeszus szmiluiszemi, Jeszus vszigdar na pomuch budimi vu vodi vu Gori, Jeszuz na pomuch budimi szuprot Neprijatelu Peklenszkem. Szmiluiszemi Goszpodine Jeszus, obchuvaime od vszakoga greha. Pomozi mi Bog Otecz y Szin y Duh szveti jeden Bog, szveto Troisztvo. — Ov Liszt naisliszu v Betlehemu, kojega je poszlal Gospodin Bog vu szvojem kipu, po szvetom Mihalu Arkangelu, y vu Rimu je napiszano zlatemi Litorami vu jedni Czirkvi a nijeden Chlovek ne zna vuchem sztoji, niti dotekuti szega neszmi. — Ja Jeszus milosztivni blasene Divicze Marie piszal szem ov Liszt, zapovedam za szvetoga Szeraphina obdersavaite zapovedi Ocza mojega, a ja hochu vsze Vam rad dati; ako nechete veruvati hochu od Vafsz odvernuti Miloschu Ocza mojoga, y cherne Vticze budu ober vasz letale y z velikemi vetri y prahi hatale. Ki goder ov Liszt ima moraga poszoditi od Hise do Hise, ar da bi on Chlovek tuliku Grehov imal, kuliku vu morju Peszka na Drevu Lisztja, hote nyemu vszi odproscheni biti. Ov Liszt koja Sena tesek Porod ima, naiga priszebi noszi, lesis Porod hoche imati, y ovo dete pred Bogom y Ludmi zagovorno hoche biti. Ov Liszt treba je vu chisztochi dersati, ar je ove Rechi szveti Ivan poszvetil, koi goder ov Liszt imal bude y pri szebi noszil, y da bi ga 3krat do Leta vu Hisi szvojoi vuchinil presteti, nesze bojati niti vraga niti Puske niti Szable niti zneba Treszkanya niti Neprijatela niti Ognya niti nad Marhum szvojum kvara ar mu naskoditi nebudu mogla vek na veke Amen.« *Ante Goričlján.*

Listnica. G. R. Z zanimanjem smo čitali sliki »Mlada kri« in »V duplu« — a Bog ne dàj, da bi bili morda dobri, dovršeni ali vsaj zreli za tisek — le ker se kaže v obéh krepak talent, ki pa tava po megleni, vlažni in osladni sentimentalnosti, kakor izgubljen popotnik po gošči. Toda uverjeni smo, da boste kdàj še kàj dobrega spisali. Poznamo znanega pisatelja slovenskega, ki se je tedaj, ko je bil še tako mlad, kakor Vi, najrajši pečal s predmeti kakor: »Križ na razpotji«, »Kamen ob cesti«, »Samotna breza«, i. t. d. in kateremu je bilo najljubše gaslo Uriel Acostov rek: »Ich bin einer von denen, die am Wege sterben«. Danes pa le v posebno veselih urah poišče kak takov zaprašen spisek iz skritega predala in beroč ga sam záse, smeje se na glas nekdanjemu mladostnemu — obzorju. Sicer pa — pišite, studirajte — in čakajte, da Vas tudi življenje čému naučí! — G. A. K. Vi pojete o »Ženski«:

»A slušaj, dragi!
To bitje prekrasnó,
To rajsko bitje . . .
Večkrat slepí strašnó.

Pripravi te ob čast,
Ob sladke nade, ob poštenje,
Pripravi Te — gorjé —
Ob ljubo zdravje in — življenje . . .«

Svetujemo Vam torej, da temu »prekrasnemu bitju« ne hodite preblizu, posebno sedaj, ko ste še tako mladí; kajti »ljubo zdravje« je vender prvo! O priliki morda kàj. — G. V. H, Brez dvojbe talent! Čitajte le tako pridno stare svoje klasike, kakor ste jih — o tem smo prepričani — do sedaj. Heineja pa par let pustite! Jedno pesem porabimo gotovo, in veselilo nas bode, če nam prilično še kaj pošljete, toda v stihih! — G. —kl na D. Spis se izvrstno bere v veseli družbi. Humor in natančno opazovanje ljudij ga značita; toda preveč lokalen in semtertja pretrivijalen je; pri berilu v krčmi človek to presliši, ali pa jemlje kot nekaj neizogibnega, a nam ni mogoče. In kar je glavna stvar: saj je bil do par vrstic že v nekem drugem listu natisnen! — Gospodičina M. v Trstu. Morebiti, toda — pogojno! Naznanite naravnost g. Janku Kersniku na Brdu (pošta Lukovica), kam in pod kakim naslovom naj Vam piše; on Vam natančneje razodene naše želje gledé Vaše povesti. In — oprostite — uverjeni smo, da ste lepi — čemu torej zagrinjate obraz? — Nauportensis. Zgôdi se Tvoja volja, o gospod: V koš! — G. J. B. v Z. »Národnega blagá« imamo v izobilji. Hvala torej! »In zarudela je« je prijetno pisano, toda brez dejanja, brez konflikta! »Škriljanovega Matijca« bi vzprejeli, ako napravite iz njega pristnega Belega Kranjca. Sedaj pa govori kakor zaljubljen student. Poskusite, saj pisati znate! — G. Lipe M. v Arlici. Gledé »národnega blagá« odgovarjamo Vam isto, kakor gospodu B. Oprostite, da tako pozno; založili smo bili Vaš list. — G. K. v R Vsa tragika povesti Vaše tiči v tem, da je bil jedini sin

stare, onemogle matere potrjen v vojake. In to je — glejte — kar nemožno — ker so takšni fantje po § 17. br. zak. — oproščeni od vojaščine. Čemu torej jok in stok, ko vender župan in okrajni glavar lehko vse opravita in na dobro obrneta — Gospodičina M. M. v T. Zakaj je g. Kersnik povesti svoji dal ime »Rošlin in Vrjanko«, dasi se nobena oseba v nji ne imenuje takó, to zveste tedaj, ko bode povest zvršena, ako ne uganete že prej. Imé je vzel od národne balade, ki je bila prvič natisnena iz Andr. Smoletove zbirke v »Kranjski Čbelici« (III., 84). Balada slôve takó:

Rofhlin in Verjanko.

»Kak hozhe bit', kaj hozhva ftrit'?
Ti fi premlad fe oshenit',
Jes fem preftara fe moshit'.«
»»Le mati omoshite fe,
Vsamite, kogar hozhete;
Le húdiga Rofhlina ne,
Ki velik moj fovrashnik je:
Je brata in ózheta vbil,
In komaj fim mu jes ufhel.«« —

Al mati nizh ni marala,
Rofhlina vsela hudiga,
Verjankovga fovrashnika. —
Svezhér s njim grede v hrambó fpat;
Verjanko gré pod okno ftat —
Je v hrambi govorila màt':
»O fhkoda, fhkoda sa blago,
Ko sdaj fe rasdelilo bo!
Kaj pravim tebi, ljubi mosh!
Tam v zherni gori, v tamni gofh,
Studen'z pod bukvo vidil bofh.
Ti rezhem fe sa búkvo fkrit',
Verjankota fkrivej vmorit' —
Se jutro bolna bom ftorila,
In finu rekla, govorila,
De boljfhi meni pred ne bó,
De pila merslo bom vodó,
Ki v zherni gori fe dobó.
Sin me je vbogal vfelej rad,
K ftudenzu hozhem ga poflat'.«

Pretiho gré Verjanko ftran',
Beféde njene v ferz' ohran';
Ko je prifhel fpet béli dan,
Verjanko k mater' v hrambo gré,
In rezhe ji beféde té:
»Kaj pravim, ljuba mati vi!
Vifoko fonze she ftoji;
To vafha fzer navada ní,
De b' tako dolgo v poftlji bli« —
»»Sin ljubi, bolna fim hudó,
Oh, boljfhi meni pred ne bó
De pila merslo bom vodó,
Ki v zherni gori fe dobó.««

Sin vsel je v roko kangljizo,
Pripafal fi je fablizo,
Je djal na ramo pufhizo,
Po vodo fhel pod bukvizo. —

»Kaj jemljefh, ti, oroshje fin?
Saj v zherni gori ni sverin,
'S deshêle sbeshal je Turzhin.«

»»Peroti ptizhiza ima,
Plavote ribiza ima,
Junak s oroshjem fe obdá.««

Verjanko gre pod bukvizo,
V Rofhlina fproshi pufhizo —
Odpre mu shfle s fablizo,
In v fvojo belo kangljizo
Natózhi vrózhe fi kerví.
S njo k materi domu hití,
Befede take govorí:
»Sheleli piti finovo,
Sdaj nate kri Rofhlinovo!«

Ta balada, kateri se očitno pozna, da je po národni pesmi *popravljena* (kar je storil najbrž Prešeren), bila je pozneje še večkrat natisnena, tako n. pr. v Korytkovih slovenskih pesmih kranjskega národa (I., 91 in II., 82), v Vrazovih národnih pesmih ilirskih (1839., 172 str.) in napósled v dr. Sketovem berilu za 5. in 6. gimn. razred (str. 112). — Gosp. A. J. R. K. St. J. B. Prejeli smo nakaznico za 12 gld. 87 kr. ter sebi odšteli 6 gld., ostanek pa izročimo dotični tiskarni za naročena dva časopisa. — G. J. R—a., c. kr. g. v B. p. za poslana lista niste nič več dolžní.

Drugim gg. pisateljem odgovorimo prihodnjič.

„Ljubljanski Zvon"
izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.
Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.
Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec.
Uredništvo in upravništvo v *Ljubljani*, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

Knjigo:

„Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft“

prodaje pisatelj **dr. Fr. J. Celestin** v Zagrebu po 50 kr. in 10 kr. poštarine (mesto prejšnje cene 4 gld.).

Oznanilo.

Večkrat mi dohajajo vprašanja, če se dobivajo pri meni tudi platnice za prejšnje letnike „Ljubljanskega Zvona“. Naznanjam, da se dobivajo za vse dozdanje letnike v raznovrstnih barvah.

Janez Bonač,
knjigovez, Poljanska cesta 10.

POEZIJE

Zložil
Josip Pagliaruzzi-Krilan.

Knjiga se dobiva
brošuren izvod po 1·— gld.
elegantno vezan » 1·50 »

pri **Mariji Pagliaruzzi**, via St. Antonio, št. 4 v Gorici, v **katoliški knjigarni** in pri **Ig. pl. Kleinmayrji** in **Fed. Bambergu** v Ljubljani, pri **J. Krajci** v Rudolfovem.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsezajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejeman:

za vse leto . . . . 4 gld. 60 kr.
» pol leta . . . . 2 » 30 »
» četrt leta . . . . 1 » 15 »

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji »Ljubljanski Zvon« po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

Dobivajo se tudi še:

»Ljubljanski Zvon«, II. tečaj (1882) nevezan po . .	3 gld.	— kr.
v Bonačeve platnice vezan po	4 »	20 »
»Ljubljanski Zvon«, III. tečaj (1883) nevezan po . .	3 »	— »
v Bonačeve platnice vezan po	4 »	20 »
»Ljubljanski Zvon«, V. tečaj (1885) nevezan po . .	3 »	— »
v Bonačeve platnice vezan po	4 »	20 »
»Ljubljanski Zvon«, VI. tečaj (1886) nevezan po . .	3 »	— »
v Bonačeve platnice vezan po	4 »	20 »
»Ljubljanski Zvon«, VII. tečaj (1887) nevezan po . .	4 »	— »
v Bonačeve platnice vezan po	5 »	20 »
»Ljubljanski Zvon«, VIII. tečaj (1888) nevezan po .	4 »	60 »
v Bonačeve platnice vezan po	5 »	80 »

Letnika I. (1881) in IV. (1884) sta nam že pošla.

Vrhu tega se dobivajo pri podpisanem upravništvu:

»Rokovnjači«, Zgodovinski roman, spisala *Jos Jurčič* in *Janko Kersnik* po . . . . . 50 kr.

Upravništvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljana, Dunajska cesta 15.